

Biczi Dorottya

**A KÍNZÁS ÉS EMBERTELEN BÁNÁSMÓD TILALMA
KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A FOGVATARTOTTAK ÉLETKÖRÜLMÉNYEIRE A
NEMZETKÖZI ÉS HAZAI JOGGYAKORLATBAN**

Libri Collegii de Batthyány

Biczi Dorottya

A kínzás és embertelen bánásmód tilalma

Különös tekintettel a fogvatartottak életkörülményeire a nemzetközi és hazai joggyakorlatban

Lektor:

Dr. Erdős Csaba PhD egyetemi docens

Minden jog fenntartva. Bármilyen másolás, sokszorosítás, illetve adat-feldolgozó rendszerben való tárolás a kiadó előzetes írásbeli hozzájárulásához kötött.

ISBN: 978-615-6451-02-6

Kiadja

Batthyány Lajos Szakkollégium

A kiadó képviselője:

dr. Ósze Áron, igazgató

© Batthyány Lajos Szakkollégium, 2023.

© Biczi Dorottya, 2023.

**E kötet az Emberi Erőforrások Minisztériuma megbízásából az Emberi Erőforrás
Támogatáskezelő által meghirdetett Nemzeti Tehetség Program keretében
az NTP-SZKOLL-22-0022 kódszámú pályázati támogatásból valósult meg.**

Kérjük személyi jövedelemadója 1%-nak felajánlásával támogassa a Batthyány Lajos Szakkollégiumért Alapítvány működését!

Adószám: 18983034-1-08

Tartalomjegyzék

1.	BEVEZETÉS.....	7
2.	A KÍNZÁS ÉS EMBERTELEN VAGY MEGALÁZÓ BÁNÁSMÓD TILALMA A GLOBÁLIS NEMZETKÖZI SZERZŐDÉSEKBEN	9
2.1.	AZ ELÍTÉLTEK JOGI HELYZETE.....	9
2.2.	EMBERI JOGOK EGYETEMES NYILATKOZATA	9
2.3.	POLGÁRI ÉS POLITIKAI JOGOK NEMZETKÖZI EGYEZSÉGOKMÁNYA	10
2.4.	A KÍNZÁS ÉS MÁS KEGYETLEN, EMBERTELEN VAGY MEGALÁZÓ BÜNTETÉSEK VAGY BÁNÁSMÓDOK ELLENI NEMZETKÖZI EGYEZMÉNY (UNCAT)	19
2.4.1.	A Kíntzás Elleni Bizottság munkájának tükrében a tilalom.....	21
2.4.2.	Nemzeti Megelőző Mechanizmus.....	22
3.	A KÍNZÁS ÉS EMBERTELEN VAGY MEGALÁZÓ BÁNÁSMÓD TILALMA A REGIONÁLIS EMBERI JOGI EGYEZMÉNYEKBE	24
3.1.	EMBERI JOGOK EURÓPAI EGYEZMÉNYE.....	24
3.1.1.	Az Egyezmény által létrehozott nemzetközi bíróság.....	25
3.2.	AZ EMBERI JOGOK EURÓPAI BÍRÓSÁGÁNAK JOGGYAKORLATA AZ EGYEZMÉNY 3. CIKKÉNEK MEGSÉRTÉSÉVEL ÖSSZEFÜGGÉSBEN	26
3.2.1.	Az inadekvát fogvatartási körülményekből adódó jogsérelmek Strasbourg előtt.....	27
3.2.2.	A rendőri bántalmazás hatékony kivizsgálásának hiánya.....	32
3.2.3.	A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés és strasbourgi megkérdőjelezése.....	34
3.3.	EGYEZMÉNY A KÍNZÁS ÉS AZ EMBERTELEN VAGY MEGALÁZÓ BÜNTETÉSEK VAGY BÁNÁSMÓD MEGELŐZÉSÉRŐL	39
3.4.	ALAPJOGI CHARTA MINT ÖNÁLLÓ ALAPJOGI KATALÓGUS	40
4.	A FOGVATARTOTTAK ELHELYEZÉSI KÖRÜLMÉNYEIT ILLETŐEN A KÍNZÁS ÉS EMBERTELEN BÁNÁSMÓD MEGVALÓSULÁSA A MAGYAR SZABÁLYOZÁSOK VISZONYLATÁBAN.....	41
4.1.	AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG ÁLLÁSPONTJA	41
4.1.1.	Az alapjogi teszt és az abszolút jog	42
4.1.2.	A hazai szabályozás változásának okai és jelentősége.....	44
4.2.	A FOGVATARTOTTAK ÉLETKÖRÜLMÉNYEIT ÉRINTŐ ALAPVETŐ JOGOKAT SÉRTŐ HELYZET MEGOLDÁSI KÍSÉRLETEI.....	47
4.2.1.	A kártalanítási eljárás az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények miatt	47
4.2.2.	A sérelmes helyzetek megoldásának hatékonysága az emberi jogok szempontjából.....	49
5.	ZÁRÓ GONDOLATOK.....	52

1. Bevezetés

A dolgozatom témaválasztása elsősorban az emberi jogok bővebb tanulmányozása iránti érdeklődésemre vezethető vissza. A társadalom napjainkig rengeteg pozitív változáson ment keresztül, ami az ember alapvető jogait illeti, de még mindig vannak szabályozatlan vagy rosszul szabályozott területek. Az alapvető emberi jogok tiszteletben tartásának deklarálása nem csak a nemzetközi közösség, hanem az állam feladata is. Az emberi jogok semmibevétele, figyelmen kívül hagyása vagy súlyos korlátozása a történelem során nem egyszer vezetett barbár és elítélendő cselekményhez. A nemzetközi közösség nem véletlenül döntött tehát úgy, hogy annak érdekében, hogy egy békés és szabad világban éljünk, az ember és az egyén alapvető jogait minden körülmények között megillessen a szükséges védelem, például az esetleges állami túlkapásokkal szemben is, szükséges az együttműködés. Ennek érdekében számos emberi jogvédelmi szerződést kötöttek az államok.

Elsősorban Magyarország vonatkozásában vizsgálódok, de Magyarország tagja az Egyesült Nemzetek Szövetségének (továbbiakban: ENSZ), az Európai Uniónak (továbbiakban: EU) és számos nemzetközi egyezmény is kötelezi, amiket figyelembe kell venni.

Jelen dolgozatban az Alaptörvény Szabadság és Felelősség fejezet III. Cikke által is rögzített kínzás és embertelen bánásmód tilalmával foglalkozom kiemelten. Az Alaptörvény szerint: *„Senkit nem lehet kínzásnak, embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni, valamint szolgaságban tartani.”*¹ A fogvatartottak szempontjából ez az alapvető kitétel különösen fontos. Az elítéltek jogi helyzete, illetve, hogy egy bűnelkövetőt is ugyanúgy megilletik az emberi jogok, meglehetősen érzékeny téma az emberek számára. A téma rendkívül megosztó kérdés a társadalomban, hiszen az igazságérzet azt diktálja, hogy aki bűncselekményt követett el, az viselje a büntetést. Nem igazán foglalkoznak azzal, hogy ezt az elítéltek milyen körülmények között és milyen pszichikai teher mellett viselik. Egy demokratikus jogállam, ahol az egyik legfontosabb követelmény az emberi jogok tiszteletben tartása és biztosítása, nem engedheti meg azt, hogy egy bűnözőt másképp kezeljen. A bűnöző kifejezés használata pejoratív szóhasználat, továbbá utalnék arra, hogy a gondatlan bűncselekmények, például közlekedési balesetek elkövetőinél, ahol a bűncselekmény alapesete

---

¹Magyarország Alaptörvénye III. Cikk (1) Senkit nem lehet kínzásnak, embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni, valamint szolgaságban tartani. Tilos az emberkereskedelem.

is gondatlan elkövetéssel valósul meg², a bűnöző szót használni nem is helyes. Hazánkban a „kínzás” szóval túlzás lenne élni, azonban az embertelen bánásmód és körülmények tagadhatatlanul jelen vannak a büntetés-végrehajtási intézetekben. A kutatásom célja feltárni a kínzás és embertelen bánásmód tilalmának, mint alapvető emberi jognak a kiemelkedő jelentőségét, a tilalom fogalmi tisztázása a nemzetközi és hazai szabályozásokban, hangsúlyt fektetve a fogvatartottak életkörülményeire. Dolgozatomban a nemzetközi joggyakorlatot az Emberi Jogok Európai Bíróságának – elsősorban a jelentős magyar ügyeket kiemelve – a büntetés-végrehajtási körülményekben a kínzás és embertelen bánásmód tilalom megsértésével kapcsolatos esetein keresztül elemzem. A hazai körülményekre rátérve az Alkotmánybíróság által vizsgált fontosabb ügyekben hozott határozatokat tekintem át a tilalommal kapcsolatban, bemutatva a testület álláspontját az alapjog tekintetében. Említést teszek a releváns magyar jogszabályokról és azok következményeiről. Mi lehet a valódi oka és megoldása a kínzás tilalmának megsértésével kialakult helyzeteknek? Továbbá elemzem a kínzás és embertelen bánásmód tilalmának abszolút jellegét.

---

² 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 235. § (1) Aki a közúti közlekedés szabályainak megszegésével másnak vagy másoknak gondatlanságból súlyos testi sértést okoz, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

2. A kínzás és embertelen vagy megalázó bánásmód tilalma a globális nemzetközi szerződésekben

2.1. Az elítéltek jogi helyzete

Az elítéltek jogi helyzetének átfogó szabályozása hosszú évszázadokon át mellékes tényezőnek számított. Európai börtönpolitikáról, illetve börtönügyről a II. világháborút követő időszakról kezdve beszélhetünk. „Ettől az időszaktól figyelhetők meg ugyanis Európában (illetőleg nemzetközi szintén is) olyan határozott erőfeszítések, amelyek egy új, az alapvető emberi jogokat felölelő világrend létrehozására irányultak.”³ Döntő mérföldkő volt az emberi jogok fejlődésében és védelmében a Londoni Szerződés 1949-ben történő aláírása, és ezzel az Európa Tanács létrejött. A rendszerváltást követően Magyarország több globális és regionális emberi jogi nemzetközi szerződés részes államává vált. A téma szempontjából szükséges az univerzális emberi jogvédelmi szerződések és egyéb dokumentumok közül vizsgálni, az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát (továbbiakban: EJENY), a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egységokmányát (továbbiakban: PPJNE), valamint a Kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok elleni egyezményt (a továbbiakban: UNCAT). Ahhoz, hogy teljesebb képet kapjunk az emberi jogok védelmének nemzetközi szabályozásáról, vizsgálni kell az Európa Tanács égisze alatt született regionális szerződéseket is. A jelentős dokumentumok az Emberi Jogok Európai Egyezménye (továbbiakban: EJEE), illetve a Kínzás és az embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzéséről szóló Strasbourgban elfogadott egyezmény. Szükségesnek tartom, hogy a dolgozatban röviden bemutassam külön-külön a dokumentumokat, valamint ismertessem, hogy miként rögzítik a kínzás tilalmát.

2.2. Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata

Az ENSZ Közgyűlése 1948. december 10-én fogadta el az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát⁴ az első olyan nemzetközi dokumentumot, amely – az 5. cikkében – a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetés vagy bánásmód alkalmazását megtiltotta. Ez az első nemzetközi jogi dokumentum, amely lényegében ma is élő tartalommal fogalmazta

---

³ JUHÁSZ ZSUZSANNA: *Az európai börtönügy alapelvei*. In: *Acta Universitatis Szegediensis: forum: acta juridica et politica*, 2014/4 1.szám., 139.o.

⁴ 1993. évi XXXI. törvény az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről

meg ezt a tilalmat.⁵ A Nyilatkozat ugyan nem kötelező erejű, de szokásjogi úton⁶ egyértelműen azzá vált. A Nyilatkozat 5. cikke értelmében „senkit sem lehet kínvallatásnak, avagy kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetésnek vagy bánásmódnak alávetni.” Kiemelést igényel, hogy – a történeti gyökerekre visszautalva – ez az egyetlen olyan megfogalmazása a szabálynak, amely konkrétan a „kínvallatás” alkalmazását tiltja. A későbbi nemzetközi egyezmények már a „kínzást” teszik általában kerülendővé. Sokat elárul a tilalom helyéről az emberi jogok rendszerében az a szabályozási környezet, amelyben e norma a dokumentum egészében megfogalmazásra kerül. A Nyilatkozat szerkesztői az egyes cikkek sorrendjének kialakításával is világossá tették, hogy ezek a tiltott büntetések vagy bánásmódok az élethez való joggal és az egyenlő emberi méltósággal állnak összefüggésben, és más jogokkal, szabadságokkal, illetve tilalokkal együtt végső soron az emberi élet és a méltóság védelmét szolgálják.⁷

2.3. Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya

Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának ajánlásait némi módosításokkal és kiegészítésekkel az 1966-ban elfogadott és 1976-ban hatályba lépett Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya⁸ ruházta fel jogi kötelező erővel a részes államok számára.⁹ A 2. cikkben foglaltak szerint „az Egyezségokmányban részes, valamennyi állam kötelezi magát, hogy tiszteletben tartja és biztosítja a területén tartózkodó és joghatósága alá tartozó minden személy számára az Egyezségokmányban elismert jogokat, minden megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül.” A kínzás és embertelen bánásmód tilalmát az Egyezségokmány 7. cikke tartalmazza. „Senkit sem lehet kínzásnak, kegyetlen, embertelen, megalázó elbánásnak vagy büntetésnek alávetni. Különösen tilos bárkit szabad hozzájárulása nélkül orvosi vagy tudományos kísérletnek alávetni.” A tilalom deklarálása ugyanabban a megfogalmazásban történik egyébként, mint egy regionális egyezményben, az Emberi Jogok Európai Egyezményében. A különbség mindössze annyi,

---

⁵ Kiss, Barnabás: *A kínzás és más kegyetlen, embertelen, megalázó büntetés vagy bánásmód tilalma az emberi jogok rendszerében.* In: Acta Universitatis Szegediensis: forum : acta juridica et politica, 2018., 198.o.

⁶A nemzetközi jogrendszerben aligha vitatható a nemzetközi szerződések dominanciája. E megállapítás ellenére a nemzetközi szokásjognak továbbra is fontos szerepe van, hiszen uralja a nemzetközi jog olyan fontos területeit, mint a nemzetközi felelősség, a diplomáciai védelem, az állam- és kormányelismerés, más vonatkozásokban a szubszidiaritás alapján kiegészíti a tárgyra vonatkozó nemzetközi szerződéseket. Forrás: BRUHÁCS JÁNOS: *Nemzetközi jog I., A nemzetközi szokásjog*, V. Fejezet, 3. rész, Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2014.

⁷Kiss, Barnabás: *A kínzás és más kegyetlen, embertelen, megalázó büntetés vagy bánásmód tilalma az emberi jogok rendszerében.* In: Acta Universitatis Szegediensis: forum : acta juridica et politica, 2018., 198.o.

⁸ 1976. évi 8. törvényerejű rendelet az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya kihirdetéséről

⁹ Kiss, Barnabás: *A kínzás és más kegyetlen, embertelen, megalázó büntetés vagy bánásmód tilalma az emberi jogok rendszerében.* In: Acta Universitatis Szegediensis: forum : acta juridica et politica, 2018., 201.o.

hogy a PPJNE kiemeli, és egy cikk alatt tiltja az orvosi vagy tudományos kísérletek hozzájárulás nélküli elvégzését. Érdekességként említhető, hogy habár a kínzás és embertelen bánásmód tilalmáról, mint alapvető jogról van szó, a dokumentum a tilalom fogalmi meghatározását mellőzi. Az Emberi Jogi Bizottság, az Egyezségokmány 28. cikke által létrehozott, az emberi jogok terén elismert független szakértőkből álló testület, amely rendszeresen vizsgálja, hogy a részes államok tiszteletben tartják-e a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya rendelkezéseit. Az Egyezségokmány tiszteletben tartását az Emberi Jogi Bizottság tagállami jelentések alapján vizsgálja, de emellett felhasználja a független szakértők és nem-kormányzati(NGO) szervezetek által benyújtott kiegészítéseket, kommentárokat vagy esetenként párhuzamos jelentéseket.¹⁰ A Bizottság áttanulmányozza ezeket, majd kiemeli az emberi jogi szempontú aggályokra okot adó állami gyakorlatot, intézkedéseket, és ezekre fókuszálva küld ajánlásokat az érintett államnak. Az államközi panaszokon túl, az Egyezségokmány Első Fakultatív Jegyzőkönyvét¹¹ ratifikáló államokkal szemben egyéni panaszok benyújtására is van lehetőség. Az egyes államokban fennálló helyzet elemzésén alapuló ajánlásokon, az ENSZ Közgyűlésének küldött jelentéseken kívül a Bizottság ügynevezett általános kommentárokat is készít az egyes emberi jogok érvényesítésével kapcsolatos problémákról. Bármely személy, akinek az Egyezségokmányban garantált jogát (köztük a 6. és 7. cikkben rögzített élethez való jogot vagy a kínzás, embertelen bánásmód tilalmát) sértették az állami intézkedések, illetve azt elmulasztották védelemben részesíteni, egyéni panaszt nyújthat be a Bizottsághoz, ha a mulasztásért felelős állam az Első Fakultatív Jegyzőkönyv részese. A Bizottság tájékoztatja mind a panaszost, mind az érintett államot az ügyben született álláspontjáról, és adott esetben, különösen a jogsértő gyakorlat fenntartása esetén nyilvánosságra hozhatja azt.¹² Az Egyezségokmány megsértése kapcsán nem lehet pusztán a dokumentumban leírtakra támaszkodni, ezek ugyanis keretjellegű megfogalmazások. Ezalatt azt értem, hogy az egyes emberi jogok tényleges tartalma és megsértésük, gyakorlati tapasztalatok útján értelmezhető és a kommentárok, a Bizottság vizsgálati munkájának

---

¹⁰ Magyar Helsinki Bizottság, AKTÁK: JELENTÉSEINK NEMZETKÖZI SZERVEZETEKNEK 11. cikk, 2018. március 22. Jelentéseink az ENSZ Emberi Jogi Bizottsága számára

¹¹Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights Adopted and opened for signature, ratification and accession by General Assembly resolution 2200A (XXI) of 16 December 1966 entry into force 23 March 1976, in accordance with Article 9;

1988. évi 24. törvényerejű rendelet a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányához kapcsolódó, az Egyesült Nemzetek Közgyűlése által New York-ban 1966. december 16-án elfogadott Fakultatív Jegyzőkönyv kihirdetéséről

¹²Magyar Helsinki Bizottság: “Increasing the capacity of law enforcement authorities to tackle racist crime, hate crime and homophobic crime through experiential learning (experience crime)” agreement number - just/2013/frac/ag/6185 3.o.

eredményeivel összefüggésben adnak hivatkozási alapot számos ügyben. A konkrét ügyek vizsgálata másodlagosnak tekinthető, különösen, ha Magyarország vonatkozásában vizsgáljuk az Egyezségokmányt és annak végrehajtását. A kínzás és embertelen bánásmód tilalmát a Polgári és Politikai Jogok Egyezségokmányában leginkább az általános kommentárok útján érdemes bővebben kiemelni hazánk tekintetében, mivel ezen emberi joggal kapcsolatban államközi panasz és egyéni panasz benyújtása nem jellemző.

Az általános kommentárok a nemzetközi jog hagyományos forrásai közé nehezen illeszthetők be, ugyanakkor azonban mindenképpen a jog megismerésének különleges fontosságú eszközéről van szó. Az általános kommentárok erősen kapcsolódnak a részes államoknak az egyezményekkel kapcsolatos gyakorlatához, illetve az egyezményeknek általuk való értelmezéshez, akár úgy, hogy bizonyos értelmezést magukévá tesznek, akár úgy, hogy azt hangsúlyozottan elvetik.

Az alábbi fejezetben a kommentárok közül azokat elemzem, amelyek a szabadságuktól megfosztott személyek jogaival összefüggésben relevánsak. A teljesség igénye nélkül az alábbi négyet emelem ki ezek közül:

- A. 36. számú Általános Kommentár – 6. Cikk (élethez való jog)
- B. 35. számú Általános Kommentár – 9. Cikk (szabadság és személyi biztonsághoz való jog)
- C. 9. számú Általános Kommentár – 10. Cikk (szabadságuktól megfosztott emberekkel kapcsolatos emberséges bánásmód)
- D. 20. számú Általános Kommentár – 7- Cikk (kínzás és embertelen vagy megalázó bánásmód tilalma) (Helyettesíti a 7. számú Általános Kommentárt)

A kínzás és embertelen vagy megalázó bánásmód tilalma és ennek a gyakorlati megjelenésével összefüggésben, a kifejezetten ezzel foglalkozó cikket értelmező kommentárokon kívül olyanok értelmezése is szükséges, amely alapjogokból a tilalom levezethető. Elsősorban kiemelném az emberi méltóságot, ez ugyanis egy különleges alapjog. A különlegessége a védett értékből fakad, az emberi méltóságból, amely a maga teljességében a jog eszközeivel nem határozható meg. Az alkotmányok és nemzetközi egyezmények, valamint a hozzájuk kapcsolódó joggyakorlat – az egyes filozófiai elméletekkel szemben – az emberi méltósághoz való jog tartalmának pozitív meghatározása (védett életszféra) helyett a negatív megközelítést alkalmazza, vagyis az emberi méltóságnak a történelem során megtapasztalt megsértéséből

kiindulva bizonyos magatartásokat megtiltanak. Ezen tiltott magatartások közé tartozik a kínzás és embertelen vagy megalázó bánásmód tilalma is. Az emberi méltósághoz való jog különlegessége abban is megnyilvánul, hogy a többi alapjog lényeges tartalmának részét képezi és nem korlátozható. Az élethez való joghoz hasonlóan a már az élet veszélyeztetésétől védő testi épséghez való jog korlátozása sem igazolható, ha egyúttal sérti az emberi méltósághoz való jogot. A testi és lelki bántalmazás az emberi méltóság megsértésének egyik tipikus esete.¹³ Példaként a magyar jogrendszerben említeném az emberi méltóságot, mint egyfajta „anyajogot”, amely az élethez való joggal együtt értelmezhető. Az emberi méltósághoz való jog az élethez való joggal egységben minden más alapjog korlátozásának abszolút határa, a lényeges tartalom belül az érinthetetlen lényeg. A lényeges tartalom fogalmát az Alkotmánybíróság összekapcsolta az emberi méltóság fogalmával, mintegy abszolút határt létrehozva az alapjog-korlátozás alkotmányosságának megítélése tekintetében.¹⁴ Az Alkotmánybíróság értelmezése szerint az anyajogjellegből az is következik, hogy az emberi méltóság: „olyan szubszidiárius alapjog, amelyet mind az Alkotmánybíróság, mind a bíróságok minden esetben felhívhatnak az egyén autonómiájának védelmére, ha az adott tényállásra a konkrét, nevesített alapjogok egyike sem alkalmazható”.¹⁵¹⁶

A. *A 36. számú Általános Kommentár – 6. Cikk (élethez való jog)*¹⁷

A kommentárok közül a 6-os és a 36-os foglalkozik az élethez való joggal, ami az emberi méltósághoz való joggal együtt értelmezhető, hiszen élethez való jog nélkül méltósághoz való jog sem képzelhető el. A 36-os számú kommentár részben felváltja, illetve részben kiegészíti a 6-os számút, tehát ezekben lényegében ugyanazon megállapításokat tette a Bizottság. A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának 6. cikke kimondja: „Minden emberi lénynek veleszületett joga van az életre. E jogot a törvénynek védelmeznie kell. Senkit sem lehet életétől önkényesen megfosztani.” Az élethez való jog biztosításától sürgősségi helyzetben sem szabad eltérni, és nem lehet szűken értelmezni. Minden olyan erőfeszítése a részes államoknak, amely a háborúzás elkerülése, a béke és biztonság fenntartása érdekében történik, az az élethez való jog garanciájaként értelmezendő, így ezekre különös hangsúlyt kell fektetni.

---

¹³ZAKARIÁS KINGA: Az emberi méltósághoz való jog, Bodnár Eszter, Jakab András: In: Alkotmányjog, Lezárás dátuma: 2017.12.06. 1.o. 6.o.

¹⁴ [23/1990. (X. 31.) AB határozat]

¹⁵ [8/1990. (IV. 23.) AB határozat]

¹⁶ BALOGH ZSOLT: Alapjogi tesztek az Alkotmánybíróság gyakorlatában. In HALMAI Gábor (szerk.): A megtalált Alkotmány? A magyar alapjogi bíráskodás első kilenc éve. Budapest, Indok, 2000. 124. o.

¹⁷ General comment No. 36, Article 6: right to life. CCPR/C/GC/36. 3 September 2019.

Az önkényes megfosztás az élettől tilos. A részes államoknak nemcsak az élet elleni bűncselekmények megelőzésére kell intézkedéseket hozniuk, hanem a saját hatóságaik által történő önkényes „életelvétel” megakadályozására is. Az állam hatóságainak, mivel az egyénnel szemben közhatalmat gyakorolnak, az élettől való önkényes megfosztás a legsúlyosabb kérdés. A törvénynek éppen ezért szigorúan ellenőriznie, és korlátoznia kell azokat a körülményeket, amelyekben az ilyen hatóságok megfoszthatják egy ember életét. A Bizottság megjegyzi azt is, hogy sokszor az államok szűken értelmezik ezt a jogot, ezért kevés az a tényleges intézkedés, amely a pozitív oldalról közelíti meg ezt a jogot, tehát aktivitást, konkrétabb tevékenységet vár el az államtól a biztosítása érdekében, ezért fontos lenne, hogy a részes államok minden lehetséges intézkedést megtegyenek a csecsemőhalandóság csökkentése és a várható élettartam növelése érdekében, különösen az alultápláltság és a járványok megszüntetésére irányuló intézkedésekkel. A 36. számú kommentár megfogalmazza konkrétan azt, hogy a 6. cikk minden ember számára garantálja ezt a jogot, bármilyen megkülönböztetés nélkül, beleértve a legsúlyosabb bűncselekményekkel is gyanúsított vagy elítélt személyeket is, illetve kiemeli még a hatékony jogorvoslathoz való jogot is. A halálbüntetés kérdésével is foglalkozik mindkét kommentár, hiszen van olyan részes állam, amely a mai napig sem törölte el teljesen a halálbüntetést. A halálbüntetéseket a legsúlyosabb bűncselekmények esetében lehet kiszabni és csak kivételes esetekben, a legszigorúbb korlátok között. Az élettől önkényesen megfosztani senkit nem lehet, a 6. cikk (1) bekezdésében foglalt tilalom tovább korlátozza a részes államokban halálbüntetés lehetőségét: „olyan országokban, amelyek a halálbüntetést nem törölték el, csak a bűncselekmény elkövetése idején hatályos törvényben meghatározott legsúlyosabb bűncselekményekért lehet kiszabni halálbüntetést, és az nem állhat ellentétben az Egyezségokmány rendelkezéseivel, sem a népirtás bűncselekményének megelőzéséről és megbüntetéséről szóló egyezményvel. E büntetést csak az illetékes bíróság által hozott jogerős ítélet alapján lehet végrehajtani.” A részes államok azon kötelezettsége, hogy tiszteletben tartsák, és biztosítsák az élethez való jogot, kiterjed az ésszerűen előrelátható fenyegetésekre és életveszélyes helyzetekre is, amelyek halált okozhatnak. A 6. cikket megsértik a részes államok akkor is, ha az ilyen fenyegetések és helyzetek nem vezetnek az élet kioltásához. Az élethez való jog kapcsán felmerül az abortusz és az eutanázia kérdésköre is, azonban ez kívül esik a dolgozat szűkebb fókuszán. Fontosnak tartja a Bizottság, hogy kitérjen arra is, hogy az élethez való jog sem lehet teljesen abszolút. Például a „halálos erő” önvédelemként történő alkalmazása a meghatározott feltételek mellett nem jelenti azt, hogy önkényes lenne. Az élettől megfosztás általában önkényes, ha az nincs összhangban a nemzetközi joggal vagy a hazai joggal. Az élet elvételét engedélyezheti a hazai

jogszabály, de ennek ellenére lehet önkényes. Az „önkény” fogalmát nem lehet teljes egészében azonosítani a „törvényellenes” vagy jogszabály-ellenes fogalommal, hanem tágabban kell értelmezni, így magában foglalja az alkalmatlanságot, az igazságtalanságot és a kiszámíthatóság hiányát, valamint az ésszerűség, a szükségesség és az arányosság elemeit. Amikor egy részes állam felhatalmazza a magánszemélyeket vagy szervezeteket arra, hogy lehetséges halálos következményekkel járó tevékenységet alkalmazzanak, a részes állam köteles biztosítani, hogy az ilyen feladatok valóban megfeleljen a 6. cikknek, és az állam továbbra is felelős az esetleges mulasztásért. Az élet önkényes elvételének problémája bőven túlmutat a kínzás és embertelen bánásmód tilalmán, ugyanakkor mégis szoros a kapcsolat az élethez való joggal.

Ha kínzást vagy embertelen bánásmód alkalmazását szenved el egy ember, az áttételesen az élethez való jogát is sérti, hiszen – mint az már említésre került – a méltósághoz való jog az alapja és a testi lelki bántalmazás sérti ezt. A szabadsághoz és személyi biztonsághoz való joggal, amit a dokumentum 9. cikke rögzít: „mindenkinek joga van a szabadságra és a személyi biztonságra. Senkit sem lehet önkényesen őrizetbe venni vagy letartóztatni. Senkit sem lehet szabadságától másként, mint a törvényben meghatározott okokból és a törvényben meghatározott eljárás alapján megfosztani”, szintén szoros összefüggés áll fenn, illetve az Egyezségokmány 10. cikke kimondja, hogy „a szabadságuktól megfosztott személyekkel emberségesen és az emberi személyiség veleszületett méltóságának tiszteletben tartásával kell bánni.”

B. 35. számú Általános Kommentár – 9. Cikk (szabadság és személyi biztonsághoz való jog)¹⁸

C. 9. számú Általános Kommentár – 10. Cikk (szabadságuktól megfosztott emberekkel kapcsolatos emberséges bánásmód)¹⁹

Ezen jogokhoz kapcsolódóan a 9. és 35-ös számú kommentárt – amely a 8-ast váltotta fel – tartom fontosnak említeni. A Bizottság rámutat arra, hogy az (1) bekezdés alkalmazható a szabadság minden megfosztására, akár büntetőügyekben, akár más esetekben. Igaz, hogy a 9. cikk rendelkezéseinek egyes részei, a (2) bekezdés egy része és a (3) bekezdés egésze csak azokra a személyekre vonatkoznak, akik ellen büntetőeljárást indítottak, de a többi, és különösen a (4) bekezdésben meghatározott fontos garancia, vagyis a bíróság általi ellenőrzés

---

¹⁸ General comment No. 35 Article 9 (Liberty and security of person) CCPR/C/GC/35 16 December 2014

¹⁹ General comment No. 9: Article 10 (Humane treatment of persons deprived of their liberty) 30 July 1982

lehetősége az őrizet jogszerűségére, minden olyan személyre vonatkozik, akit letartóztatással vagy őrizetbe vétellel megfosztottak szabadságától. Ezenkívül a részes államoknak a 2. cikk (3) bekezdésével összhangban biztosítaniuk kell a hatékony jogorvoslat biztosítását más olyan esetekben is, amikor az egyén azt állítja, hogy szabadságától megfosztják az Egyezségokmány megsértésével. A testület itt egyrészt azzal foglalkozik, hogy mennyi az az időköz, amelyen belül a vádlottat bíróság elé kell állítani, másrészt pedig azzal, hogy a tárgyalásnak is ésszerű időn belül kell befejeződnie. A részes államok nem adtak kielégítő információt ezekkel kapcsolatban, ugyanis ezek meglehetősen szubjektívan is értelmezhető feltételek. A szabadságuktól megfosztott emberekkel kapcsolatos bánásmód végrehajtásáról az államok jelentései nem tartalmaznak konkrét információkat, így erre a Bizottság álláspontja szerint nagy szükség lenne. A szabadságuktól megfosztott valamennyi ember emberséges bánásmódja és méltóságának tiszteletben tartása az egyetemes alkalmazás alapvető mércéje, amely nem függhet teljes mértékben az anyagi erőforrásoktól. Noha a Bizottság tisztában van azzal, hogy más tekintetben a fogva tartás módja és feltételei a rendelkezésre álló forrásoktól függően változhatnak, ezeket mindig megkülönböztetés nélkül kell alkalmazni, a 2. cikk (1) bekezdésében előírtak szerint. Rámutat a testület arra is, hogy a 9. cikk kiegészíti a 7. cikket a szabadságuktól megfosztott valamennyi személy bánásmódja tekintetében. Kiemeli továbbá azt is, hogy a vádlottakat és elítélteket, ha lehetőség van rá, el kell különíteni fogvatartásuk során, illetve a fiatalokú vádlottakat a felnőttektől, azonban ezekre a jelentésekből kiolvasva nem fordít kellő figyelmet az államok többsége. A személyes biztonsághoz való jog megvédi az egyéneket testi vagy lelki sérülések szándékos bekövetkezésétől, függetlenül attól, hogy az áldozatot őrizetbe vették-e vagy sem. Például a részes államok tisztviselői megsértik a személyes biztonsághoz való jogot, amikor indokolatlanul testi sértést okoznak. A személyes biztonsághoz való jog arra is kötelezi a részes államokat, hogy tegyenek megfelelő intézkedéseket a közsférában tartózkodó személyekkel szembeni halálos fenyegetésekre reagálva, és általánosabban megvédjék az egyéneket az állami vagy magán szereplők által előreláthatóan az életet vagy testi épséget fenyegető veszélyektől. A személyi szabadságához való jog sem abszolút. A 9. cikk (1) bekezdésének harmadik mondata úgy rendelkezik, hogy senkit nem lehet megfosztani a szabadságtól, kivéve a törvény által megállapított alapon és eljárás szerint. A letartóztatás vagy az őrizetbe vétel minden érdemi okát törvényben kell előírni, és kellő pontossággal meg kell határozni a túl tág vagy önkényes értelmezés vagy alkalmazás elkerülése érdekében. A szabadság megfosztása ilyen jogi felhatalmazás nélkül jogellenes. A szabadságtól való megfosztás tehát megfelelő jogi keretek között alkalmazható,

így a személyes biztonság és az emberséges bánásmód betartása kiemelt fontosságú a fogvatartás körülményeiben.

Az egyes kapcsolódó alapjogok után rátérek azon két általános kommentárra, amelyek kifejezetten a 7. cikkel foglalkoznak, miszerint: „Senkit sem lehet kínzásnak, kegyetlen, embertelen, megalázó elbánásnak vagy büntetésnek alávetni. Különösen tilos bárkit szabad hozzájárulása nélkül orvosi vagy tudományos kísérletnek alávetni.”

D. 20. számú Általános Kommentár – 7- Cikk (kínzás és embertelen vagy megalázó bánásmód tilalma) (Helyettesíti a 7. számú Általános Kommentárt)²⁰

A 7-es, illetve a 20-as számú – amely a 7-est váltja fel – kommentárokból foglaltak rögzítenek megállapításokat ezzel a cikkel kapcsolatban. A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának 7. cikkében foglalt rendelkezések célja az egyén méltóságának, valamint testi és szellemi integritásának védelme. A részes állam kötelessége, hogy mindenki számára védelmet nyújtson jogalkotási és egyéb intézkedések révén, amelyek szükségesek lehetnek a 7. cikkben tiltott cselekmények ellen, függetlenül attól, hogy azokat hivatalos személyek, hivatalos minőségükön kívül vagy magánjogi minőségükben cselekszik. Ezekben a kommentárokból is utal a Bizottság a már általam is említett 10. cikkben foglaltakra, amelyek kiegészítik a 7. cikkben deklarált tilalmat. A testület hangsúlyozza, hogy ezen rendelkezéstől rendkívüli helyzetekben sem szabad eltérni, és semmiféle indoklásra nem lehet hivatkozni a mentesülés érdekében. Az Egyezségokmány nem tartalmazza a 7. cikkben szereplő fogalmak meghatározását, és az testület sem tartja szükségesnek a tiltott cselekmények listájának összeállítását és a büntetés vagy bánásmód különféle fajtáinak éles megkülönböztetését. A különbségek a cselekmény jellegétől, céljától és súlyosságától függenek. A 7. cikkben szereplő tilalom nemcsak fizikai fájdalmat okozó cselekményekre vonatkozik, hanem olyanokra is, amelyek mentális szenvedést okoznak az áldozatnak, így például még az olyan intézkedés is, mint a magánzárka, ha körülményeknek nem megfelelőek, kimerítheti a cikk megsértését. A Bizottság véleménye szerint ráadásul a tiltásnak ki kell terjednie a testi fenyegetésre, ideértve a bűncselekmény büntetéseként, vagy oktatási vagy fegyelmi intézkedésként elrendelt túlzott fenyegetést is. E tekintetben helyénvaló hangsúlyozni, hogy a 7. cikk, a témában főként vizsgált büntetés-végrehajtásban fogvatartottakon kívül, az oktatási és egészségügyi intézmények tanulóit és betegeit védi. A legtöbb állam rendelkezik törvényben meghatározott szankciókkal,

---

²⁰General comment No. 20: Article 7 (Prohibition of torture, or other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment) Adopted at the Forty-fourth Session of the Human Rights Committee, on 10 March 1992

amelyek kínzásokra vagy hasonló gyakorlatokra alkalmazandók. Mivel ilyen esetek mégis előfordulnak, a dokumentum 2. cikkével együtt olvasva a 7. cikkből az következik, hogy az államoknak az ellenőrzés bizonyos mechanizmusai révén hatékony védelmet kell biztosítaniuk. Az illetékes hatóságoknak hatékonyan kell kivizsgálniuk a rossz bánásmóddal kapcsolatos panaszokat. Az elkövetőket felelősségre kell vonni, és az áldozatoknak maguknak is hatékony jogorvoslatokkal kell rendelkezniük, beleértve a kártérítéshez való jogot is. A 7. cikk kifejezetten tiltja az orvosi vagy tudományos kísérleteket az érintett személy szabad hozzájárulása nélkül. A részes államok jelentései általában kevés információt tartalmaznak erről a kérdéstről, ezért nagyobb figyelmet kell fordítani a rendelkezés betartásának szükségességére és eszközeire. A Bizottság kimondja, hogy a 7. cikk végrehajtásához nem elegendő az ilyen bánásmód tiltása vagy bűncselekménnyé tétele. A részes államoknak tájékoztatniuk kell a Bizottságot azokról a törvényhozási, közigazgatási, bírósági és egyéb intézkedésekről, amelyeket a kínzás, valamint a kegyetlen, embertelen és megalázó bánásmód megelőzése és megbüntetése érdekében hoznak a joghatóságuk alá tartozó bármely területen. Fontos megjegyezni, hogy a testület véleménye szerint a részes államok nem tehetik ki az egyéneket kínzás vagy kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés veszélyének, ha kiadatásukkal, kiutasításukkal vagy visszaküldésükkel visszatérnek egy másik országba és a részes államoknak jelentéseikben meg kell jelölniük, milyen intézkedéseket hoztak e célból. Amint azt a Bizottság a 6. sz. általános megjegyzésében is megállapította, az Egyezségokmány 6. cikkében foglaltak határozottan arra utalnak, hogy a halálbüntetés eltörlése kívánatos. Amikor azonban a halálbüntetést a részes állam a legsúlyosabb bűncselekmények esetében alkalmazza, akkor azt nemcsak a 6. cikknek megfelelően kell szigorúan korlátozni, hanem azt úgy kell végrehajtani, hogy a lehető legkevesebb testi és lelki szenvedést okozza, tehát nem merítheti ki a kínzás és embertelen bánásmód fogalmát. A kommentárban rögzítésre kerül a 7. cikk kapcsán, hogy fontos az elkövetők tekintetében a reszocializáció és a szabadságvesztésük alatt biztosítani kell számukra a megfelelő oktatási lehetőséget, egészségügyi ellátást és olyan etikai normák átadását, amik segítségével szabadulásuk után képesek lesznek visszailleszkedni a társadalomba. A 7. cikk szerinti jogsértések elrettentése szempontjából fontos, hogy a törvénynek meg kell tiltania a kínzással vagy más tiltott bánásmóddal szerzett nyilatkozatok vagy vallomások bírósági eljárásban történő alkalmazását. A részes államoknak jelentéseik bemutatása során meg kell jelölniük jogrendszerük azon rendelkezéseit, amelyek büntetik a kínzást és a kegyetlen, embertelen és megalázó bánásmódot vagy büntetést, meghatározva az ilyen cselekményekre alkalmazandó szankciókat, akár köztisztviselők, akár más, az állam nevében eljáró személyek követték el, vagy

magánszemélyek. Jelentéseikben a részes államoknak fel kell tüntetniük, hogy hogyan garantálják hatékonyan a 7. cikkben tiltott cselekmények azonnali megszüntetését, valamint a megfelelő jogorvoslatot. A 7. cikkben tiltott bántalmazás elleni panasz benyújtásának jogát el kell ismerni a nemzeti jogban. Az illetékes hatóságoknak a panaszokat haladéktalanul és pártatlanul kell kivizsgálniuk a jogorvoslat hatékonysága érdekében. A részes államok jelentéseinek konkrét információkat kell tartalmazniuk a bántalmazás áldozatainak rendelkezésre álló jogorvoslati lehetőségekről és a panaszosok által követendő eljárásról, valamint statisztikákról a panaszok számáról és kezeléséről. A bizottság megjegyezte, hogy néhány állam amnesztiát adott kínzásokkal kapcsolatban. Az amnesztia általában nem egyeztethető össze azzal a kötelezettséggel, hogy a jövőre nézve megakadályozzák az ilyen cselekményeket, és az államok nem vonhatják el az egyén hatékony jogorvoslathoz való jogát, ideértve a kártérítés lehetőségét is.

Összességében kiolvasható a kommentárokból, hogy az egyik kiemelt terület, ahol a kínzás és embertelen bánásmód tilalma, az élethez való jog és személyi szabadsághoz és biztonságához való jog biztosítása az állam részéről kulcsfontosságú, az a büntetésvégrehajtás, valamint az azt megelőző büntetőeljárások garanciális szabályai a részes államokban. A Bizottság meglehetősen széleskörű és részletes jelentések elkészítését várja el az államoktól, ahogyan ezt hangsúlyozza is az általános kommentárjaiban. A 7. cikkben foglaltak számos kiegészítő értelmezésre szorúlnak az Egyezségokmányban foglaltakon túl. A testület ezen dokumentumok megalkotásával segítséget nyújt a nemzetközi közösségnek az emberi jogok tiszteletben tartásának konkrétabb értelmezéséhez, továbbá hangsúlyozza az államok számára, hogy ezen jogok kivétel nélkül megilletnek mindenkit.

2.4. A kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok elleni nemzetközi egyezmény (UNCAT)

Az univerzális dokumentumok közül a következőkben egy olyan egyezményt tanulmányozok, amely egy, a dolgozatom témájában kiemelt, konkrét emberi jog védelme érdekében a kínzás és embertelen bánásmód elleni küzdelem jegyében született. Az 1970-es években a világ számos országában alkalmazott szisztematikus kínzásokról tanúskodó ügyek kerültek nyilvánosságra, ami arra ösztönözte a nemzetközi közösséget, hogy olyan jogi normákat alkosson, amelyek célja az említett gyakorlatot tilalmazó, illetve megelőző olyan mechanizmus létrehozása, amely egyben arra is alkalmas, hogy az államok a kínzás alkalmazásával okozott jogsértésekről elszámoltathatók legyenek. 1973-ban Svédország az ENSZ Közgyűléséhez

fordult, és a kérdés megtárgyalását, valamint a megfelelő védelmi rendszer felállítását javasolta. A svéd javaslat alapján az ENSZ Közgyűlés 1975-ben elfogadta a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok elleni védelemről szóló nyilatkozatot. A nyilatkozat jogilag nem volt kötelező, azonban ez volt az első olyan, nemzetközi szinten széles körben elfogadott dokumentum, amely a kínzás fogalmát definiálta, továbbá felsorolta, hogy a kínzás megszüntetése érdekében a tagállamok milyen intézkedéseket tegyenek.²¹ Az ENSZ Közgyűlése 1977-ben – újabb svéd javaslatra – határozatot hozott a kínzás tilalmáról szóló jogilag kötelező erejű nemzetközi egyezmény kidolgozásáról. A viták elhúzódása miatt az egyezmény elfogadására csak 1984-ben került sor, és 1987-ben lépett hatályba. A kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok elleni egyezményt (UNCAT) Magyarországon az 1988. évi 3. törvényerejű rendelettel hirdették ki.²² Fontos kiemelni, hogy a kínzás és embertelen bánásmód tilalmának fogalmi elemeit, azok elhatárolását nemzetközi instrumentumok közül az UNCAT az egyetlen, amely *expressis verbis* meghatározza. Az ENSZ egyezmény szerint a „kínzás» kifejezés minden olyan cselekményt jelent, amelyet szándékosan, éles testi vagy lelki fájdalom vagy szenvedés kiváltása céljából alkalmaznak valakivel szemben, hogy tőle, illetőleg harmadik személytől értesüléseket vagy vallomást csikarjanak ki, vagy hogy olyan cselekmény miatt büntessék, amelyet ő, vagy harmadik személy követett el, illetőleg amelynek elkövetésével őt vagy harmadik személyt gyanúsítanak, hogy megfélemlítsék, vagy nyomást gyakoroljanak rá, illetőleg hogy harmadik személyt félemlítsenek meg, vagy hogy harmadik személyre gyakoroljanak nyomást, valamint bármilyen megkülönböztetési formára alapított más okból alkalmaznak, ha az ilyen fájdalmat vagy szenvedést közfeladatot ellátó személy vagy hivatalos minőségben eljáró bármely más személy vagy ilyen személy kifejezett vagy hallgatóságos ösztönzésére vagy ennek hozzájárulásával bárki más okozza.” Az egyezmény kommentárja szerint az 1. és a 16. cikket együtt kell értelmezni. Ezen együttes értelmezésből következik az, hogy a kínzás súlyosabb formája a kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek.²³ A hivatkozott kínzás elleni ENSZ-egyezmény alapján a kínzás és a 16. cikkben szereplő többi fogalom közötti elhatárolás tehát egyértelmű. Amennyiben nem felel meg az adott cselekmény a kínzás valamennyi fogalmi elemének, akkor kizárólag a kegyetlen, embertelen vagy megalázó

---

²¹ HARASZTI MARGIT KATALIN: *Az embertelen és a megalázó bánásmód vagy büntetés definiálásának és értelmezésének*, Közjogi Szemle, 2019 /4, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. 3.o.

²² Kiss, Barnabás: *A kínzás és más kegyetlen, embertelen, megalázó büntetés vagy bánásmód tilalma az emberi jogok rendszerében*. In: Acta Universitatis Szegediensis: forum: acta juridica et politica, 2018 203.o.

²³ 1988. évi 3. törvényerejű rendelet a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok elleni nemzetközi egyezmény kihirdetéséről, Első rész, 1. cikk, 1.

bánásmód megállapításának lehet helye.²⁴A nemzetközi közösség szükségesnek tartotta, hogy egy kötelező erejű egyezményt fogadjanak el, amely külön a kínzás tilalmával foglalkozik, ez pedig utal ennek az alapvető jognak a különös jelentőségére.

2.4.1. A Kínzás Elleni Bizottság munkájának tükrében a tilalom

Megkerülhetetlen kérdés egy kötelező erejű egyezmény kapcsán, a benne foglaltak betartásának ellenőrzése és kikényszeríthetősége. Hasonlóan a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányához, ez az Egyezmény is egy bizottságra ruhazza a benne foglaltak betartásának kontrollját. A részes államok létrehozták a Kínzás Elleni Bizottságot (továbbiakban: CAT), amely „tíz magas szintű erkölcsi érzékkel bíró olyan szakértőből áll, akik az emberi jogok területén elismert szaktekintélyek, és a Bizottságban nem hivatalos minőségükben járnak el. A szakértőket az Egyezményben részes államok választják, figyelemmel az igazságos területi megoszlásra és annak fontosságára, amit a Bizottságban több jogi tapasztalattal rendelkező személy részvétele jelent.” A Bizottság feladata egyrészt, hogy az államok által készített jelentéseket megvizsgálja, miként tartják be az egyezményben vállalt kötelezettségeket és milyen egyéb intézkedéseket foganatosítanak ezek érdekében. Leginkább egyeztetések és az észrevételek megfogalmazása alapján igyekszik az ellenőrző mechanizmust elvégezni a testület, a cél tehát elsősorban az együttműködés. Azonban nem kizárt, hogy egyes államok közötti egyezményesértékek ügyében is eljár, valamint a joghatósága alá tartozó olyan személyektől származó vagy a nevükben tett bejelentések átvételére és kivizsgálására, is jogosult, akik azt állítják, hogy az Egyezmény rendelkezéseinek egy részes állam által történt megsértésének áldozatai.²⁵

---

²⁴JUHÁSZ ANDREA ERIKA: A fogvatartottakkal szemben megvalósuló kínzás, valamint az embertelen vagy megalázó bánásmód, illetve büntetés fogalmainak elhatárolása. In: Acta Humana Emberi Jogi Közlemények, 2015/5. 8–10.o.

²⁵1988. évi 3. törvényerejű rendelet a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok elleni nemzetközi egyezmény kihirdetéséről, Második rész

2.4.2. Nemzeti Megelőző Mechanizmus

Az Országgyűlés 2011. október 24-én fogadta el a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni ENSZ egyezmény jegyzőkönyvének (OPCAT – Optional Protocol to the Convention Against Torture)²⁶ kihirdetéséről szóló 2011. évi CXLIII. törvényt²⁷. A jegyzőkönyv célja, hogy a kínzás, a kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetés vagy bánásmód tilalmának gyakorlati megvalósulását biztosítsa. A dokumentum egy olyan rendszert hozott létre, amelyben független nemzetközi és nemzeti testületek rendszeresen látogatják azokat a helyszíneket, ahol a szabadságuktól megfosztott emberek tartózkodnak.

2015. január 1-jétől független nemzeti testületként (a továbbiakban: *Nemzeti Megelőző Mechanizmus*) az alapvető jogok biztosja személyesen, vagy munkatársai közreműködésével jár el. Az alapvető jogok biztosát, illetve munkatársait Nemzeti Megelőző Mechanizmusként megillető speciális eljárási, illetve intézkedési jogosultságokat az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény²⁸ III/A. fejezete szabályozza. A jegyzőkönyv értelmében a szabadságelvonás büntetés-végrehajtási, valamint a rendészeti intézményein túlmenően fogvatartási helynek minősül minden olyan állami, egyházi, önkormányzati, alapítványi vagy piaci szereplő által fenntartott intézmény is, amelyet a fogvatartott valamilyen bírói, közigazgatási vagy más hatóság utasítása értelmében a saját akaratából nem hagyhat el. A Nemzeti Megelőző Mechanizmus jogosult arra, hogy felkeresni kívánt helyeket és a meghallgatni kívánt személyeket szabadon kiválassza. A biztos a nemzeti megelőző mechanizmus feladatainak teljesítésében való közreműködésre, Hivatala köztisztviselői mellett – eseti vagy állandó jelleggel – külső szakértőket is felhatalmazhat. A biztos, illetve munkatársai számára valamennyi fogvatartási helyhez, azok létesítményeihez és helyiségeihez, a fogvatartottakkal való bánásmóddal, valamint fogva tartásuk körülményeivel kapcsolatos információkhoz korlátlan hozzáférést kell biztosítani. A Nemzeti Megelőző Mechanizmus a szabadságuktól megfosztott személyeken túlmenően bármely más személyt – aki a véleménye szerint érdemi információval szolgálhat – tanúk nélkül, személyesen vagy – szükség szerint – tolmácsolással meghallgathat. A látogatások során a biztos, illetve munkatársai a fogva tartással kapcsolatos valamennyi dokumentumba korlátlanul betekinhetnek, azokról másolatot készíthetnek, a bizalmas információkat titkosan kell kezelniük. A Nemzeti Megelőző

---

²⁶ Optional Protocol to the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment New York, 18 December 2002

²⁷ 2011. évi CXLIII. törvény a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyvének kihirdetéséről

²⁸ 2011. évi CXI. törvény az alapvető jogok biztosáról

Mechanizmus az érintett személy kifejezett hozzájárulása nélkül semmilyen személyes adatot sem hozhat nyilvánosságra. A jegyzőkönyv által létrehozott másik testület az ENSZ mellett működő, 25 független szakértőkből álló *Megelőzési Albizottság*. Az államok a területükön fogadják a Megelőzési Albizottságot. A két testület hasonló jogkörökkel rendelkezik, így a Megelőzési Albizottság is szabadon eldöntheti, hogy mely „fogvatartási” helyeket látogatja meg, ott kiket akar meghallgatni, és mely dokumentumokba szándékozik betekinteni.²⁹ Hazánkban az alapjogi biztos a fogvatartottak elhelyezési körülményeit illetően visszasság feltárása esetén a fennálló helyzetet érdemben módosító intézkedés megtételére nem jogosult: nincs tehát önálló döntési joga a sérelmes határozat módosítására vagy hatályon kívül helyezésére. Az intézkedési lehetőségei széleskörűek, de ezek átfogó jelentésekben, ajánlásokban és más illetékes szervekhez, intézményekhez fordulás jogában merülnek ki.³⁰

A globális nemzetközi dokumentumokat áttekintve megállapítható, hogy a kínzás és embertelen bánásmód tilalmával kiemelt helyen foglalkozik a nemzetközi közösség. A tilalom deklarálása általában azonban keretjellegű, így az szerződések és jegyzőkönyvek ellenőrzési mechanizmusából vonható le következtetés. Az ajánlások és jelentések kísérletet tesznek a fogalmak definiálására, kialakult egységes meghatározás azonban nem került megfogalmazásra ezért esetről esetre vizsgálva az ügyek sajátosságát kapunk csak képet arról, hogy milyen helyzetek minősülnek az egyes dokumentumokban deklarált jog megsértésének.

---

²⁹Információk az OPCAT hatálya alá tartozó intézmények és hatóságok számára a NEMZETI MEGELŐZŐ MECHANIZMUS és a Megelőzési Albizottság látogatásairól <https://www.ajbh.hu/opcat-informaciok> (letöltve: 2023.01.25)

³⁰Petrétei József – Tilk Péter: Magyarország alkotmányjogának alapjai. Kodifikátor Alapítvány, Pécs, 2014

3. A kínzás és embertelen vagy megalázó bánásmód tilalma a regionális emberi jogi egyezményekben

3.1. Emberi Jogok Európai Egyezménye

A tágabb vizsgálódás után, az európai térségben létrejött egyezmények közül az Emberi Jogok Európai Egyezménye kiemelkedő jelentőségű ezért szintén elkerülhetetlen az áttekintése. Az 1950-ben az Európa Tanács égisze alatt aláírt egyezmény nemzetközi szerződés, amely az emberi jogok és alapvető szabadságok európai védelmére irányul. Az emberi jogok regionális védelmi rendszerének fő eleme ez az Egyezmény.³¹ Az Európa Tanácsot alkotó mind a 47 állam szerződő fél az egyezményben, közülük 27 ország az EU tagállama. A részes államok azon túl, hogy kötelesek az EJEE szövegével összhangban álló nemzeti szabályozást elfogadni, az egyezményben biztosított jogok gyakorlati megvalósulásáért is felelősséggel tartoznak.³² A büntetés-végrehajtási körülményekben a fogvatartottak emberi jogainak védelmének és tiszteletben tartásának szempontjából az EJEE 3. cikkében foglalt alapvető jog a kínzás tilalma. A globális emberi jogvédelmi dokumentumokban is ezt az alapvető jogot tartottam szükségesnek kiemelni, így az Emberi Jogok Európai Egyezményében is ezen tilalom szempontjából vizsgálom a fogvatartottak emberi jogait. Emellett természetesen számos olyan deklarált alapjog van az EJEE-ben, amit az elkövetőkkel szemben is tiszteletben kell tartani, de mint ahogy arra a bevezető részben utaltam, a legtöbb probléma a kínzás és embertelen bánásmód tilalmának megsértésével merül fel az államok büntetés-végrehajtási rendszerében, főként az elhelyezési körülmények és a velük szemben alkalmazott bánásmód tekintetében. Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatára és a benne foglaltakra utal elsősorban az Egyezmény a célmeghatározásban. Ennek oka, hogy a Nyilatkozat nem kötelező erejű dokumentum, de szokásjogi szinten a nemzetközi közösség számára hivatkozási alap, és az államok kötelezően ismerik el magukra nézve. A szerződő felek célja a tárgyalta Egyezménnyel, hogy regionális szinten létrehozásra kerüljön egy olyan dokumentum, ami a Nyilatkozatban foglalt tartalmakat szinte azonos módon deklarálja, és kötelezővé teszi a részes államok számára. A 3. cikk a mondja ki a kínzás tilalmát, miszerint „senkit sem lehet kínzásnak, vagy embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni.” A büntetés-végrehajtás tagállamonként eltér, és számos lehetősége adódik szabályozott módon, az államnak korlátozni egy elkövetőnek az emberi jogait. Nem véletlen, hogy ez a tilalom az egyezmény elején jelenik meg, ezzel is

---

³¹ KOVÁCS PÉTER: *Nemzetközi közjog*, Osiris Kiadó, Budapest, 2016, 377.o.

³² HARASZTI MARGIT KATALIN: *Az embertelen és a megalázó bánásmód vagy büntetés definiálásának és értelmezésének*, *Közjogi Szemle*, 2019 /4, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. 3.o.

fontosságát hangsúlyozva, hiszen kell egyfajta kontroll a korlátozások tekintetében, az egyén védelme érdekében.

3.1.1. Az Egyezmény által létrehozott nemzetközi bíróság

Az Európa Tanács égisze alatt létrejött szerződést vizsgálva ki kell emelnem az ellenőrző mechanizmusát. A koncepcionális újítás egy olyan kontrollmechanizmus megalkotása volt, amely eltérően a nemzetközi szervezetek jelentős részét jellemzőektől, nem jelentéstételre épül, és nem ajánlások meghozatalát célozza, hanem a panaszok kivizsgálását és kötelező döntés meghozatalát tekinti fő feladatának.³³ Az Egyezmény II. fejezete, mint ahogy már említésre került, deklarálja az Emberi Jogok Európai Bíróságának létrejöttét. A Bíróság államok közötti ügyekben és egyéni ügyekben is tárgyal egyezményesértésekből származó jogvitákat. Az EJEE eredetileg kétszintű rendszerében az egyezményben biztosított jogok megsértése miatt benyújtott panaszokat első lépésben az Emberi Jogok Európai Bizottsága vizsgálta. Az Emberi Jogok Európai Bíróság elé csak azok az ügyek kerülhettek, amelyeket az Európai Bizottságnak nem sikerült békés megállapodással lezárnia. Az EJEE 1994. május 11-én elfogadott 11. számú kiegészítő jegyzőkönyve, az ellenőrzési mechanizmusának egyszerűsítése, valamint igazságszolgáltatási jellegének erősítése érdekében, az Emberi Jogok Európai Bizottságát megszüntette, és az Emberi Jogok Európai Bíróságot folyamatosan működő és kizárólagos fórummá alakította. Az 11. kiegészítő jegyzőkönyv 1998. december 1-i hatálybalépése óta az EJEE megsértése miatti kérelmeket közvetlenül az Emberi Jogok Európai Bírósághoz kell benyújtani.³⁴ Felvetendő kérdés, hogy a ratifikáló államokat mennyiben kötelezi a Bíróság ítélete? Az 1. cikk kimondja, hogy „a részes államok kötelesek a joghatóságuk alá tartozó minden személy számára biztosítani az egyezményben található emberi jogokat.” A másik idevágó elem pedig a 46. cikkben található. Ez a szakasz arról rendelkezik, hogy a tagállamok kötelesek végrehajtani azokat a határozatokat, amelyek meghozatalában félként – kvázi “alperesként” – szerepeltek. A Bíróság joghatása immáron kötelező, akár csak az egyéni panaszjog elfogadása is *sine qua non* eleme az Emberi Jogok Európai Egyezményében való részességnek.³⁵ Jogosult a testület a panaszosnak az eljárással összefüggő igazolt költségeit szükség esetén megelőlegezni számára, a pervesztes államot ennek megfizetésére kötelezni, s az ítéletben méltányos, összességében megszabott kártérítés megfizetésére kötelezni az államot.

---

³³ KOVÁCS PÉTER: *Nemzetközi közjog*, Osiris Kiadó, Budapest, 2016, 377.o.

³⁴ HARASZTI MARGIT KATALIN: *Az embertelen és a megalázó bánásmód vagy büntetés definiálásának és értelmezésének*, Közjogi Szemle, 2019 /4, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft 3.o.

³⁵ KOVÁCS PÉTER: *Nemzetközi közjog*, Osiris Kiadó, Budapest, 2016, 379

Továbbra is megvan a lehetőség, hogy az ítélet meghozatala előtt békés megegyezés jöjjön létre a panaszos és a bepanaszolt állam között.³⁶ Az EJEB munkája szoros összefüggésben van azzal, hogy mit ért a nemzetközi jog az egyes deklarált jogok alatt pontosan, ezáltal pedig milyen esetekben állapítható meg ezek megsértése. Az EJEE összességében keretjellegűnek is tekinthető, hiszen a Bíróság ítéletei és a kialakult joggyakorlata ad értelmezést, és tölti meg tényleges tartalommal a rögzített emberi jogokat.

3.2. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlata az Egyezmény 3. cikkének megsértésével összefüggésben

A dolgozat ezen részében a strasbourgi bíróság magyar vonatkozású ügyei közül emelem ki azokat, amelyek a téma szempontjából relevánsak. Ezalatt olyan esetjog vizsgálatát értem, ami az Egyezmény 3. cikkének megsértésével összefüggésben keletkezett, és a fogvatartottak büntetés-végrehajtási körülményeit is érinti. Az ügyek száma bőven meghaladja azt a mennyiséget, melyet egy műben fel lehetne dolgozni. Ennek okán azon „vezető” ügyeket elemzem, amelyekre a Bíróság és az Alkotmánybíróság is utal hivatkozási alapon, illetve amelyek hazánk esetében jogszabályok módosítását eredményezték a Bíróság döntése alapján.

Az fogvatartottakat ért jogsérelmek többségében egyéni panasz útján jutnak a Bírósághoz, hiszen a részes államban vannak szabadságuktól megfosztva, így a saját államukkal szemben indítanak eljárást. Az ítéletekben a testület szinte kivétel nélkül mindig hivatkozik korábbi ügyekben tett megállapításaira. Ebből is látszik, hogy döntéseit esetjogával összhangban hozza meg, és az ezekben született értékelések, álláspontok az emberi jogok védelmének valódi tartalmai. A Bíróság saját ítéletei mellett a Miniszteri Bizottság ajánlásaira, valamint a kínzás és az embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzéséről szóló regionális egyezményvel létrehozott bizottság ajánlásaira is utal. A Miniszteri Bizottság ajánlásaira hivatkozáson túl, a szerv más módokon is szoros kapcsolatban van a Bírósággal.³⁷ Amit

---

³⁶ u.o. K.P. 380-81.o.

³⁷ A Miniszteri Bizottság a tagországok között létrejött egyezmények és megállapodások végrehajtását is felügyeli. Ez a tevékenység döntő fontosságú az emberi jogokkal kapcsolatos dokumentumok esetében. A Miniszteri Bizottság felelősségvállalása az Emberi Jogok Európai Egyezményének betartásáért egyszersmind tükrözi ezen egyezmény rendkívüli fontosságát; amely sarokköve az emberi jogok védelmének Európában. A Miniszteri Bizottság ellenőrzi, hogy a tagállamok végrehajtják-e az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítéleteit, ezáltal meghatározó szerepet játszik az egész világon egyedülálló rendszer hitelességének a fenntartásában. Forrás: Az Európa Tanács, <http://www.europatanacs.hu/index.php?workspace=pages&id=39&langId=1> (letöltve: 2021.05.16.)

szükségesnek tartok rögzíteni, hogy a Strasbourgban született ítéleteket el kell juttatni a Miniszteri Bizottságnak, amely ellenőrzi annak végrehajtását.

3.2.1. Az inadekvát fogvatartási körülményekből adódó jogsérelmek Strasbourg előtt

Az első vizsgálendő eset, ami az Egyezmény 3. cikkének megsértése ügyében Magyarország ellen indult a Szél László kontra Magyarország ügy³⁸ volt. A túlzásúfolt zárkákban történt fogvatartása során embertelen és megalázó bánásmódban részesült, ami sérti az Egyezmény 3. cikkét. A Szél kontra Magyarország ügyben, 2011. május 17-én a Bíróság zárt tanácskozást folytatott, amelynek során ugyanezen időpontban elfogadott ítéletet hozott. Az ítélet megállapította, hogy a kérelmező Budapesti Börtönben történt fogvatartásának körülményei következtében bizonyos mértékű nem vagyoni kárt szenvedett, ezért részére méltányossági alapon 12.000 EUR nem vagyoni kártérítést ítélt meg. Az ügy részletes ismertetése nélkül annyit fontos kiemelni, hogy Szél László azért vélte embertelen és megalázó bánásmódnak a fogvatartás körülményeit, mivel a Budapesti Börtönben összesen 21 hónapig tartózkodott 2,76 m² és további 21 hónapig 3,15 m² egy főre jutó alapterületű zárkában, valamint 9 hónapig egy 3.125 m² egy főre jutó alapterületű zárkában, valamennyi esetben olyan WC-vel, ahol a megfelelő intimitás nem volt biztosítva. A Bíróság észrevételezte ezzel szemben, hogy a CPT többszemélyes zárkák esetében 4 m² egy főre jutó életteret tart minimálisan elfogadhatónak. A Bíróság ezért ítélte úgy, hogy a Budapesti Börtönben zsúfolt körülmények között történt fogvatartása nem tartotta tiszteletben az alapvető emberi méltóságot. Ez valószínűleg károsan hatott a kérelmező testi és szellemi állapotára. Így jutott a Bíróság arra a következtetésre, hogy a túlzásúfolt és nem higiénikus körülmények kimerítették az embertelen és megalázó bánásmód fogalmát, ami sérti az Egyezmény 3. cikkét.

Szintén 2011-ben született ítélet a Csüllög kontra Magyarország ügyben.³⁹ Jelen ügyben ugyancsak megállapította a strasbourgi testület a 3. cikk sérelmét, többek között a különleges biztonsági zárka fizikai körülményei miatt: a fogvatartó helyiségben a WC-nek nem volt sem ülőkéje, sem fedele; kizárólag mesterséges fény állt rendelkezésre; és a szellőztetés nem volt megfelelő. A fogvatartott ezentúl azt is panaszolta, hogy napi szinten kellett elviselnie a teljes testüreg átvizsgálását. A panaszos kifogásolta azt is, hogy kevés személyes tárgyat tarthatott magánál a zárkában. A fogvatartott azt is előadta, hogy teljesen izolálták a külvilágtól, naponta egy órát tartózkodhatott szabad levegőn. Amikor azonban elhagyhatta a zárkáját, állandóan

---

³⁸ SZÉL kontra MAGYARORSZÁG ÜGY (30221/06. sz. kérelem) ÍTÉLET STRASBOURG 2011. június 7.

³⁹ CSÜLLÖG kontra MAGYARORSZÁG ÜGY (30042/08. sz. kérelem) ÍTÉLET STRASBOURG 2011. június.7.

megbilincseltek, így az orvosi vizsgálatok alól sem tettek kivételt. Hozzá tartozóival csak üvegezett kabinon keresztül tarthatta a kapcsolatot. A testület ismételt felhívta a figyelmet arra, hogy az Egyezmény 3. cikke a demokratikus társadalom legalapvetőbb értékét biztosítja. Teljes mértékben megtiltja a kínzást és az embertelen vagy megalázó bánásmódot vagy büntetést, függetlenül a körülményektől és az áldozat viselkedésétől.⁴⁰ A Bíróság álláspontja szerint a magánzárka alkalmazása – figyelemmel annak az elítélt személyiségére gyakorolt valószínű negatív hatására – csak kivételes esetben és ideiglenesen fogadható el. A Bíróság megjegyzi, hogy volt olyan biztonsági körülmény, amely a fogvatartott zárkán kívüli folyamatos megbilincselését indokolta volna. A fő probléma, hogy a magánzárkában tartás folyamatos meghosszabbítását nem indokolták, és így önkényes volt és semmilyen intézkedéssel nem ellensúlyozták a magánzárka okozta szellemi és fizikai káros hatásokat. A Bíróság úgy találta, hogy a kérelmezővel szemben hosszú ideig alkalmazott szigorú felügyeleti rendszer kumulatív hatásai és fogvatartásának körülményei olyan szenvedést okoztak neki, amely meghaladta a fogvatartással szükségképpen együtt járó szenvedés mértékét. A testület ezért arra a következtetésre jutott, hogy a kérelmezővel szemben teljesült az Egyezmény 3. cikkének alkalmazhatóságához szükséges minimális szintű súlyosság kritériuma, tehát a kérelmező embertelen és megalázó bánásmódban részesült. Ennek megfelelően az Egyezmény 3. cikkét megsértették. A panaszos a 13. cikk megsértését is felvetette ezzel összefüggésben. Az Egyezmény 13. cikke szerint: „Bárkinek, akinek a jelen Egyezményben meghatározott jogait és szabadságait megsértették, joga van ahhoz, hogy a hazai hatóság előtt a jogsérelem hatékony orvoslását kérje az esetben is, ha e jogokat hivatalos minőségben eljáró személyek sértették meg.” A Kormány álláspontja szerint azért tartottak vissza információt a magánzárkában elhelyezés indokáról, mivel szökési előkészületekről volt tudomásuk, és nem fedhették fel az informátorukat. A Bíróság meggyőződött arról, hogy az ügyészség független szervezetnek tekinthető. Nincs azonban meggyőzve arról, hogy az ügyészség hatásköre túlnyúlik a börtönhatóság által meghozott, visszatartott minősített információkon alapuló döntés jogszerűségének vizsgálatán. Ilyen körülmények között az ügyészség nem végezhet érdemi felülvizsgálatot annak érdekében, hogy a 13. cikk értelmében az illetékes nemzeti hatóság hatékony jogorvoslatot nyújthasson. A biztonsági besorolás okára vonatkozó megfelelő információ hiányában sem az ügyészség, sem pedig a fogvatartottak nincsenek abban a helyzetben, hogy felülvizsgálják, illetve jogorvoslással éljenek a börtönhatóság döntéseivel szemben. A Bíróság megjegyzi továbbá, hogy a szóban forgó információ közlése nem

---

⁴⁰ (lásd: Labita kontra Olaszország [GC], 26772/95. sz. kérelem, 119. §, ECHR 2000-IV)

feltétlenül kívánta volna meg az információ forrásának teljes kiadását. Mivel a körülményeket tekintve alapvető információktól megfosztott kérelmező a börtönhatóság 3. cikket sértő döntésének megfellebbezésekor nem élvezhette a fegyveregyenlőség elvét és az ügyészségnek nem volt valódi hatásköre arra, hogy megváltoztassa a döntést, a Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy az Egyezmény 3. cikkével együtt értelmezett 13. cikket megsértették. A panaszos részére a Bíróság hatezer euró, azaz körülbelül 2 millió forint kártérítési összeget ítélt meg.

További ügyek⁴¹ részletes ismertetését nem tartom szükségesnek, ugyanis a bíróság hasonló tényállások mellett jutott hasonló következtetésekre. Az ügyeket megvizsgálva összességében elmondható, hogy önmagában a szűk helyen fogvatartás és a nem megfelelő nagyságú mozgástér, amely nem teljesen felel meg a nemzetközi elvárásoknak, még nem alapozza meg a 3. cikk megsértését. Ha valakit magánzárkában tartanak hosszú időn keresztül, önmagában az sem valósítja meg az embertelen bánásmódot. A körülményeket összeségében kell vizsgálni további fennálló tényezőkkel együtt egy fogvatartott esetében. Fontos megemlíteni, hogy a szabadban tartózkodás lehetősége, a személyes dolgok tartása a cellában és hasonló kompenzációs lehetőségekkel élhet a büntetés-végrehajtási intézet, hogy a szükségtelen lelki és fizikai megpróbáltatást ne valósítsák meg a fogvatartás körülményei.

A börtönök túltelítettsége nem egyedülálló probléma Magyarországon, a nemzetközi és európai közösség számos állama küzd ezzel és az ebből adódó nehézségekkel a jogalkotásban. Az Emberi Jogok Európai Bírósága, ha fogvatartási körülményekkel összefüggő ügyet vizsgál több ízben hivatkozik a Miniszteri Bizottság Európai Börtön szabályokról szóló R/2006/2 ajánlására. A szabálygyűjteménybe, melyet az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága 2006. január 11-én fogadott el, számos időközben megalkotott Európa Tanácsi ajánlás is beépítésre került.⁴² A Börtön szabályok a túlszűfolttsággal kapcsolatos eseteknél szinte kivétel nélkül megemlítésre kerülnek a Bíróság által. A két szerv munkája azonban kölcsönös, hiszen a Miniszteri Bizottság is figyelemmel van az EJEB joggyakorlatára, így egymást kiegészítve hivatottak a hatékony

---

⁴¹KOVÁCS ISTVÁN GÁBOR kontra MAGYARORSZÁG ÜGY (15707/10. sz. kérelem) ÍTÉLET STRASBOURG 2012. január 17.; Fehér kontra Magyarország ítélet, (69095/10. sz. kérelem); HAGYÓ kontra MAGYARORSZÁG ÜGY (52624/10. sz. kérelem) ÍTÉLET STRASBOURG 2013. április 23. VÉGLEGES 2013. július 23.

⁴²Így szükséges megemlíteni a börtönművelődésről szóló R (89) 12. számú ajánlást, a börtönegészségügy etikai és szerkezeti aspektusairól szóló R (98) 7. számú ajánlást, a feltételes szabadságra bocsátásról szóló R (2003) 22. számú ajánlást, az életfogytig tartó szabadságvesztésre és az egyéb hosszú tartamú szabadságvesztésre ítélt fogvatartottak börtönigazgatóságok általi kezeléséről szóló R (2003) 23. számú ajánlást. A megújult szabálygyűjteményhez kapcsolódó magyarázó jegyzet külön kiemeli a büntetés-végrehajtási intézetek túlszűfolttságaról és a börtönnépeség inflálódásáról szóló R (99) 22. számú ajánlást, mely az ultima ratio elv alkalmazását szorgalmazza a fogvatartotti létszám csökkentése érdekében.

jogvédelmet biztosítani.⁴³ Az Európai Börtönszabályok rögzítése álláspontom szerint egy rendkívül fontos és szükséges szabálygyűjtemény abban a tekintetben is, hogy a börtönviszonyok megítélése egységesen történjen az Emberi Jogok Európai Bírósága előtt. Továbbá a Bíróságnak is egy kiváló segítség a megszerezett szabályokra való hivatkozás lehetősége, így nem kell minden döntésében újra és újra ugyanazon megállapításokat és elvárásokat megfogalmaznia, vagy adott esetben saját esetjogára visszautalni, hiszen kész joganyagra tud támaszkodni.

A börtönviszonyokkal kapcsolatos esetek közül, aminek az elemzése kiemelkedően fontos a Varga és mások kontra Magyarország ügy.⁴⁴ Ez egy olyan vezető ügynek mondható, amely hazánkban komoly jogszabályi változásokat eredményezett, illetve ahol kimondta a Bíróság, hogy ez a probléma rendszerszintű országunkban. A *pilot ítélet* lényege, amely ebben az ügyben is született, hogy csökkentse a strasbourgi bíróság ügyterhét. Ha az EJEB meglátása szerint több ugyanolyan vagy hasonló tárgyú ügy kerül elé egy adott országból, alkalmazhat pilot-ítéletet, melyben megállapítja, hogy a probléma visszatérő és szükséges a változtatás az ország részéről. 2015. március 10-én azon túl, hogy a bíróság megállapította az Emberi Jogok Európai

---

⁴³ Az új Európai Börtönszabályok jellemzője, hogy az első 9 szabály kiemeli azon alapvető elveket, elvi tételeket, melyek a szabálygyűjtemény egységes egészésként való interpretációját és végrehajtását irányítják, vezérlik. Ezen elvek szó szerinti jelentésének és szellemiségének alkalmazását, minden függelékben szabályozott kérdésben meg kell követelni és érvényesíteni. Az emberi méltóság tiszteletben tartásának elvi tétele (1.) mellett újabb alapvető követelményeket fektet le. Rögzíti, hogy a személyi szabadságuktól megfosztott személyeknek mindazon jogai megmaradnak, melyeket az ítélettel vagy az őrizetbe helyezéssel nem vontak el tőlük (2.). Kifejti, hogy a személyi szabadság elvonásával szükségszerűen együtt járó jogkorlátozáson túlmenően a jogok korlátozását a lehető legminimálisabbra kell visszaszorítani, és egyúttal e korlátozásoknak arányban kell állniuk azon törvényi feladattal, melynek keretében meghatározásra kerültek (3.). Elvi éllel fogalmazza meg, hogy azon börtönfeltételek, melyek megsértik a fogvatartottak emberi jogait az erőforrások hiányával nem igazolhatóak (4.). Szól továbbá a normalizáció követelményéről (5.), a társadalomba történő sikeres reszocializáció elősegítésének szükségességéről (6.). Ugyancsak alapelveként fekteti le a külső társadalmi szervezetekkel való együttműködés igényét, és a civil társadalomnak a börtönéletbe való bevonására ösztönöz (7.). Elismeri továbbá a büntetés-végrehajtási személyzet kulcsszerepét a végrehajtási folyamatban, így az általuk elvégzett fontos társadalmi feladatnak, a fogvatartottakkal való emberséges bánásmódnak rendeli alá toborzásukat, képzésüket és munkafeltételeiket is (8.). Végezetül leszögezi a büntetés-végrehajtási intézetek feletti ellenőrzés és a felügyelet szükségességét, ami kormányzati felügyeletben és független ellenőrzésben kell, hogy testet öltson (9.).⁴³ Az elszállásolás kapcsán az ajánlás az Emberi Jogok Európai Bíróságának számos döntését szem előtt tartva kimondja, hogy tekintettel kell lenni az emberi méltóságra, és amennyire lehetséges a magánéletre, továbbá az egészségügyi, higiéniai követelményekre, világításra, fűtésre, szellőzésre (18.1.). A CPT⁴³ 11. Általános Jelentésére [CPT/Inf (2001)16] figyelemmel pedig hangsúlyozza, hogy minden olyan épületben, ahol a fogvatartottakat elszállásolják, munkát végeznek, vagy gyülekeznek, biztosítani kell a megfelelő méretű ablakokat annak érdekében, hogy a fogvatartottak természetes fénynél tudjanak olvasni, dolgozni, illetőleg lehetővé tegyék a friss levegő beáramlását (18.2.).' Új elem az ajánlás szövegében, hogy az elszállásolással összefüggésben minimális követelményeket be kell ültetni a nemzeti joganyagba (18.3.). Ezen túlmenően ugyancsak új gondolat miszerint a belső jognak kellene biztosítani azokat a mechanizmusokat, melyek lehetővé teszik, hogy e minimum követelmények ne sérüljenek a végrehajtási intézmények túlszűfolttsága miatt (18.4.). E körben a túlszűfolttság kezeléséhez kapcsolódó minimális elvárás lehet a végrehajtási intézmények maximális kapacitásának pontos meghatározása. Forrás: JUHÁSZ ZSUZSANNA: A megújult Európai Börtönszabályok ismertetése, Acta universitatis szegediensis acta juridica et politica, Tomus LXVIII., Fasc. 12, Szeged, 2006. 4-5.o.

⁴⁴VARGA ÉS MÁSONK kontra MAGYARORSZÁG ÜGY (14097/12., 45135/12., 73712/12., 34001/13., 44055/13. és 64586/13. számú kérelmek) ÍTÉLET STRASBOURG 2015. március 10.

Egyezménye 3. és 13. cikkének sérelmét, megállapította azt is, hogy a magyar büntetés-végrehajtási rendszerben fennálló fogvatartási körülmények nem felelnek meg a CPT állásfoglalásaiban és a Bíróság esetjogában megvilágított európai standardoknak. Ezen körülmények áthágják az Emberi Jogok Európai Egyezményének 3. cikke által felállított mércét: embertelen, megalázó bánásmódot eredményeznek. A konkrét ügyben a panaszosok az ország különböző büntetés-végrehajtási intézményeiben (Baracska, Debrecen, Márianosztra, Pálhalma, Szeged) voltak fogva tartva, 8 hónaptól 4 évig terjedő időtartamban. Varga Lajos olyan zárkában töltötte 8 hónapig tartó szabadságvesztését, ahol mindössze 1,8 négyzetméter mozgástérrel rendelkezett, magánelzárása során napi 30 percet tölthetett a zárkáján kívül, és a rossz higiéniai körülmények miatt bőrbetegségben szenvedett. A másik öt panaszos esetében sem állt rendelkezésre 3,3 négyzetméternél nagyobb mozgástér (1,5-3,3-ig terjedő mozgástérrel rendelkeztek az egyes panaszosok), a zárkák nem kielégítő szellőztetése egyes esetekben elviselhetetlen hőséghez vezetett, egyes szűkös zárkákban a vécét csak egy függöny választotta el az élettértől. A fürdési lehetőség korlátozott volt, és csótányok, ágyi poloskák nehezítették a bentlakók életét. A Kormány eljárási kifogásként arra hivatkozott, hogy a kérelmezőknek rendelkezésükre álltak volna olyan jogorvoslati utak, amelyeket nem vettek igénybe. A Bíróság először az egyezmény 13. cikkének sérelmével és a hatékony hazai jogorvoslatok rendelkezésre állásával kapcsolatos kérdést vizsgálta meg, mégpedig a két témát együtt kezelve, hiszen a Kormány eljárási kifogása szorosan kapcsolódott a 13. cikk alatti panasz érdeméhez. A Bíróság több hazai ítéletet is megvizsgált, amelyekben legtöbbször a jogellenesség hiánya miatt utasították vissza a kereseteket. A hazai szabályozásban ugyanis 2015. március 31-ig nem kögens előírás volt az élettére vonatkozó követelmény. Az ítélet meghozatalakor hozzávetőlegesen 450 kérelem volt a Bíróság előtt a magyarországi fogvatartási körülmények miatt. Ezek további bizonyítékként szolgáltak arra nézve, hogy rendszerszintű probléma áll fenn a magyar büntetés-végrehajtási rendszerben. Ezért a Bíróság arra kötelezte az államot pilot ítéletében, hogy az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának felügyelete mellett hozza meg a szükséges általános és egyedi intézkedéseket, melyek felszámolják a jogsértő helyzetet, és megoldják a magyar büntetés-végrehajtási rendszerben fennálló strukturális problémákat. Felszólította továbbá a Kormányt, hogy alkosson – a megelőzést és a már bekövetkezett jogsértés miatti elégtételt egyaránt biztosító – hatékony jogorvoslati utat a hasonló panaszok hazai szinten történő orvosolhatósága céljából. A Bíróság döntése tehát jelentős hatást gyakorolt a magyar jogalkotásra, amely hazai szinten számos problémát és visszásságot vetett fel. Az addig beérkezett kérelmek elbírálását - ami közel, mint említettem 450 db volt - a Bíróság nem függesztette fel, ezzel is jelezve, hogy amíg az állam nem kezdi el kidolgozni a

probléma megoldását, az ügyek folynak tovább, így a pilot-ítélet után szintén számos ügyben hasonló panaszok esetében, marasztaló ítéletek születtek.⁴⁵

3.2.2. A rendőri bántalmazás hatékony kivizsgálásának hiánya

A kínzás és embertelen bánásmód fogalmának meghatározásával több egyezmény is próbálkozik, illetve a joggyakorlat és a szakirodalom is törekszik ezen meghatározások pontos definiálására.⁴⁶ A két fogalmat el kell ugyan határolni egymástól, amikor egy konkrét esetet vizsgál a Bíróság, de az EJEE 3. cikkében együttesen áll fenn a tilalom, így bármelyik megállapítása eredményezheti a cikk megsértését. A tényleges fizikai bántalmazás az állami hatóságok részéről a mai napig fennálló, az európai térségben is és szinte minden modern demokráciában megjelenő probléma. Az Emberi Jogok Európai Bíróság elé a kínzás és embertelen bánásmód tilalmának megsértésével kapcsolatos bántalmazási ügyek rendszerint már úgy kerülnek, hogy azt nemzeti bíróságok már kivizsgálták. Mindez abból is adódik, hogy a nemzetközi fórum elé csak akkor kerülhet a panaszos ügy, ha kimeríti a hazai jogorvoslati lehetőségeket. Komoly dilemmákat vet fel egy jogállamban, hogy az állami szervek milyen mértékig léphetnek fel, és mennyiben korlátozhatják a gyanúsítottak vagy fogvatartottak jogait. Minden államnak a hazai jogrendjében kötelessége biztosítani azt, hogy ha az állami hatóságok túllépnek hatáskörükön, és nem tartják tiszteletben az emberi jogok védelmét, akkor megfelelően kivizsgálásra kerüljön az ügy. A Bíróságnak az ilyen panaszok esetén nem feladata, hogy kvázi büntetőeljárást folytasson le, és megállapítsa, hogy szenvedett-e embertelen bánásmódot vagy kínzásnak volt-e kitéve a kérelmező. A nemzeti jogorvoslati

---

⁴⁵ Balogh és mások kontra Magyarország. Application nos: 26982/12, 131/13, 6764/13, 19712/13, 19892/13, 37487/13, 42486/13, 42808/13, 43610/13, 43868/13, judgment of 10 December 2015.; Ligeti és mások kontra Magyarország. Application nos: 29176/12, 30412/12, 34750/12, 11581/13, 13378/13, 36245/13, 46623/13, 51719/13, 76213/13, 80997/13, judgment of 10 December 2015.; Polgár és mások kontra Magyarország. Application nos: 29213/13, 36214/13, 44381/13, 44661/13, 44763/13, 46576/13, 46587/13, 46588/13, 46644/13, 51608/13, judgment of 10 December 2015.; Bóday és mások kontra Magyarország. Application nos: 53398/13, 54330/13, 55601/13, 56806/13, 65103/13, 18201/14, 21840/14, 22180/14, 22958/14, 23555/14, judgment of 7 January 2016.; Magyar és mások kontra Magyarország. Application nos: 6599/12, 29759/12, 34757/12, 45132/12, 45141/12, 69916/12, 73694/12, 46646/13, 56700/13, 57386/13, 58862/13, judgment of 7 January 2016.; Tamási és mások kontra Magyarország. Application nos: 65853/13, 66364/13, 67136/13, 67607/13, 69003/13, 71318/13, 71359/13, 71523/13, 72597/13, 79737/13, judgment of 7 January 2016.; Juhász és mások kontra Magyarország. Application nos: 6467/13, 31957/13, 33715/13, 44029/13, 44056/13, 45122/13, 64543/13, 593/14, 597/14, 1384/14, judgment of 7 January 2016.; Bakos és mások kontra Magyarország. Application nos: 29644/13, 31766/13, 32647/13, 33213/13, 62914/13, 64329/13, 18212/14, 20263/14, judgment of 7 January 2016.; Bandur kontra Magyarország (Application no. 50130/12) Judgment strasbourg 5 July 2016 final 05/10/2016

⁴⁶Az EJEE egyik kategóriára sem ad egzakt fogalmat, sőt exemplifikatív felsorolást sem arra nézve, hogy mely bánásmód vagy büntetés minősülhet kínzásnak, embertelennek vagy megalázónak. Erre tekintettel a fogalmakat a gyakorlatnak, azaz a strasbourgi testületnek kellett tartalommal kitöltenie.

lehetőséget és annak hatékonyságát vizsgálja. Ha ezt nem találja alaposnak, az megalapozza az EJEE 3. cikkének megsértését.

Magyarország vonatkozásában ezen ügyek közül az M.F. kontra Magyarország ügyet említem meg a dolgozatban. Az ügyben a Bíróság kifejtette, hogy ha egy eseménnyel kapcsolatos információról teljes mértékben vagy jórészt a hatóságnak van kizárólagos tudomása, mint például hatósági őrizetben lévő személyek esetén, határozottan vélelmezni kell, hogy a sérülések az őrizet alatt történtek. Ennél fogva a Kormányon van a bizonyítási teher, melynek során az áldozat előadásának cáfolata érdekében megfelelő és meggyőző bizonyítékokat kell előterjesztenie. Ezt támasztja alá az a tény, hogy az őrizetben lévő személyek kiszolgáltatott helyzetben vannak, és a hatóságok feladata az, hogy gondoskodjanak a védelmükről. Az adott esetben a kérelmező panasa szerint rendőrségi brutalitásnak volt áldozata. A Bíróság csakis arra a következtetésre tudott jutni, hogy a hatóságok nem álltak elő elfogadható magyarázattal a kérelmező sérülései tekintetében. A Bíróság a rendelkezésére álló összes dokumentum alapján azt állapítja meg, hogy a Kormány nem bizonyította megfelelően, hogy a kérelmező sérülései nem a rendőri őrizet alatt keletkeztek, így megsértette az Egyezmény 3. cikkét. Az eset kapcsán felmerült a panaszos részéről, hogy roma származása volt az indíték a bántalmazásra. Ezzel kapcsolatban a testület arra a megállapításra jutott, hogy nincs ésszerű kétséget kizáróan bizonyítva, hogy a kérelmező tekintetében a rendőrök eljárása rasszista indítékon alapult volna.⁴⁷

Szeretnék két további esetet rögzíteni, amelyről 2020-ban, a közelmúltban döntött az EJEB. A Nagy kontra Magyarország ügyben⁴⁸ a kérelmező szintén rendőri bántalmazás áldozata volt. A panaszos feljelentést tett, és meg is nevezte az őt bántalmazó rendőröket, azonban az ügyészség megállapította, hogy nem találtak terhelő bizonyítékokat, és az eljárást megszüntették. Egy ombudsmani vizsgálat nyomán újra kezdték a nyomozást, de ismét nem találtak bizonyítékokat. Nagy Antal a Magyar Helsinki Bizottság⁴⁹ segítségével fordult a strasbourgi bírósághoz. Az Emberi Jogok Európai Bírósága kimondta, hogy Nagy Antal bántalmazási ügyében a magyar állam megsértette a kínzás tilalmát, amikor az ügyészség nem vizsgálta ki kellő alaposággal a bizonyítékokat, és nem végzett el alapvető nyomozati cselekményeket. Ezért a bíróság igazságos elégtételként 10 000 eurós kártérítésre kötelezte a magyar államot. A másik eset, amit

---

⁴⁷ M.F. kontra MAGYARORSZÁG (Kérelem száma 45855/12) ÍTÉLET STRASBOURG 2017. Október 31.

⁴⁸ CASE OF NAGY v. HUNGARY (Application no. 43441/15) JUDGMENT STRASBOURG 26 May 2020

⁴⁹ Magyar Helsinki Bizottság <https://helsinki.hu/rolunk/> (letöltve: 2022.10.16.)

szintén csak rövid említés szintjén kívánok kiemelni, a Pósa kontra Magyarország ügy.⁵⁰ A kérelmezőt ebben az ügyben a TEK⁵¹ (Terrorelhárítási Központ) bántalmazta többször és nem a rendőri szervek, azonban ez is állami szervnek minősül. Az EJEB csak úgy, mint a korábban említett esetekben az ügyészség alapos kivizsgálását hiányolta ezért megállapította a 3. cikk megsértését.

Leszögezhető, hogy az esetekben az ügyészség, amely Magyarországon a büntetőeljárásokban a közvádoló szerepét tölti be, sokszor az állami szervek által elkövetett bántalmazási esetek ügyében nem megfelelő hatékonysággal és alaposággal vizsgálja meg a hatáskörébe tartozó ügyeket. Nemzetközi szinten és nemzeti szinten is elvárás azonban az ilyen ügyeket kiemelt precizitással kezelni, ugyanis nem engedhető meg, hogy az állami hatalom ilyen mértékű túlsúlyba kerüljön az egyén felett. Az európai régióban az Emberi Jogok Európai Bíróságának pártatlan és független ítélezését az egyének számára egy megfelelő és szükséges védelemnek ítélem meg, az állami szervek túlkapásaival szemben.

3.2.3. A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés és strasbourggi megkérdőjelezése

A tényleges életfogytiglan hazai jogrendszerünk legszigorúbb büntetési neme, alkalmazására csak a társadalomra legveszélyesebb bűnelkövetők esetében van lehetőség.⁵² A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés (a TÉSZ) vagyis a felülvizsgálat és szabadulás lehetősége nélküli életfogytig tartó szabadságvesztés felveti a kegyetlen, embertelen, megalázó bánásmód tilalmának megsértését, ezáltal kardinális emberi jogi kérdésnek tekinthető. Ez ugyanis teljes mértékben megfosztja az elítéltet emberi méltóságától azáltal, hogy a reszocializációt semmilyen formában nem teszi lehetővé. Az életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetés hatálya alatt álló személy emberi méltóságának a védelme csak azáltal lehet biztosított, ha a fogvatartás során megmarad az elítéltben egy realizálható remény szabadságának a jövőben történő visszanyerésére. A halálbüntetés egyes államokban még a mai napig létező büntetési nem, de hazánkban ezt a 23/1990. (X. 31.) AB határozat⁵³ alkotmányellenesnek ítélte meg. Felvetődik a kérdés, hogy a tényleges életfogytiglan, ahol a fogvatartottnak nincs esélye és

---

⁵⁰ CASE OF PÓSA v. HUNGARY (Application no. 40885/16) JUDGMENT Art 3 (substantive) STRASBOURG 7 July 2020 FINAL 07/10/2020

⁵² 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 41. § (1) „Életfogytig tartó szabadságvesztés azzal szemben szabható ki, aki a bűncselekmény elkövetésekor a huszadik életévét betöltötte. E rendelkezés a 90. § (2) bekezdése alapján kiszabható életfogytig tartó szabadságvesztésre is vonatkozik.”

⁵³ 23/1990. (X. 31.) AB határozat a halálbüntetés alkotmányellenességéről

lehetősége a szabadulásra, miben más a halálbüntetéstől, hiszen valójában ez egy lassú út a büntetésvégrehajtási intézetben a fogvatartott életének végéig. Az életfogytig tartó szabadságvesztés büntetés valamilyen formáját a világ sok, és Európa szinte összes jogrendszere ismeri, a különbség a szabadlábra helyezés lehetőségének biztosításával kapcsolatos. Az életfogytiglani büntetés esetében az elítélt szabadságának korlátozásával elérendő cél vizsgálatok az idő előrehaladtával, a büntetés szükségességének és arányosságának szempontjából más eredményre juthatunk, mint a büntetés kiszabásának időpontjában. Leegyszerűsítve: nem prognosztizálható a büntetés kiszabásakor, hogy a bűncselekmény elkövetője 30, 40 vagy akár 50 év múlva is – miután évtizedeket a börtönben töltött – ugyanolyan veszélyes lesz-e a társadalomra, hogy a legsúlyosabb büntetőjogi szankcióval sújtása lenne szükséges.⁵⁴ Az Emberi Jogok Európai Egyezményének 3. Cikkében foglalt kínzás tilalma megköveteli a részes államoktól, hogy az életfogytig tartó szabadságvesztés büntetés olyan legyen, ami lehetővé teszi a büntetés végrehajtásának felülvizsgálatát. A felülvizsgálatnak figyelembe kell venni az elítélt életében beálló olyan változásokat is, amelyek alapján a szabadságvesztés büntetés végrehajtásának fenntartása már nem indokolható. Az EJEB a Vinter és mások Egyesült Királyság elleni ügyben⁵⁵ fejtette ki, hogy az életfogytig tartó szabadságvesztés büntetés abban az esetben eshet a 3. Cikk hatálya alá, amennyiben az egyrészt a továbbiakban nem vizsgálható felül, és semmiképpen nem lehetséges annak csökkentés, tehát önmagában a büntetés kiszabása nem sérti a kínzás és embertelen bánásmód tilalmát.⁵⁶

A Magyar László kontra Magyarország ügyben született az első strasbourgi döntés a tényleges életfogytiglani szabadságvesztést illetően. A Bíróság úgy érvelt, a tény, hogy az akkor hatályban lévő szabályozás nem biztosította a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés büntetést töltő elítélt számára a szabadlábra helyezés lehetőségének vizsgálatát, az Egyezmény 3. cikkének a sérelméhez vezetett. Vagyis, a hazai jog nem biztosította az életfogytiglani szabadságvesztés büntetés olyan felülvizsgálatát, ami lehetővé tenné a büntetés megváltoztatását, mérséklését, megszüntetését, vagy a fogvatartott elítélt feltételes szabadságra

---

⁵⁴ Az Alkotmánybíróság a 66/1991. (XII. 21.) számú határozatában megállapította, hogy a személyes szabadság jogszerű, törvényes elvonása is okozhat alaptalan sérelmet, és az egyes szabadságkorlátozó rendelkezések csak akkor fogadhatók el alkotmányosnak, ha az általuk elérni kívánt és alkotmányosan elismert célhoz képest a korlátozás szükségszerű és arányos. Kétségtelen, hogy fontos célja lehet a életfogytiglani büntetésnek az elkövető „ártalmatlanná tétele” azaz az újabb bűncselekmény elkövetésére való alkalmatlanná tétel a társadalomból való teljes elzárással. Ez azonban megvalósítható a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségének meghagyásával is.

⁵⁵ Vinter és mások Egyesült Királyság elleni ügye (66.069/09, 130/10, 3.896/10. sz. ügy)

⁵⁶ Karsai Dániel Ügyvédi Iroda: Mihály Eszter, A tényleges életfogytiglani és strasbourgi megkérdőjelezése, 2019. augusztus 30.

bocsátását. A Bíróság hangsúlyozta ugyanakkor azt is, hogy ez nem jelenti az állam arra vonatkozó kötelezettségét, hogy az elítéltet akkor is szabadlábra kellene helyezni, ha továbbra is veszélyt jelent a társadalomra. Tehát a részes államok kötelezettsége az érdemi felülvizsgálat lehetőségének biztosítása megfelelő eljárási garanciákkal körülbástyázva, azonban a szabadlábra helyezés megtagadható, s ez következik is az államoknak a társadalom erőszakos bűncselekményekkel szembeni védelmére vonatkozó kötelezettségéből. A döntés tehát nem ellehetetlenítette a tényleges életfogytiglani szabadságvesztés büntetést a magyar jogrendben, csupán feltételekhez kötötte annak alkalmazását. Az EJEB az ítélet 49. és 50. pontjaiban meghatározta, hogy mely feltételeket kell teljesítenie az életfogytig tartó szabadságvesztés büntetés szabályozásakor ahhoz, hogy a 3. cikk szellemiségével és gyakorlatával kompatibilis legyen. Az első feltétel, hogy az elítélt számára biztosítva legyen annak a lehetősége, hogy idővel a tényleges életfogytiglani elítélését felülvizsgálják annak további fenntartása vagy megszüntetése érdekében. A második feltétel, hogy a szabályozás egyértelműsítse a jogalkalmazó, de különösen az elítélt számára, hogy mely szabályok betartása esetén lesz lehetőség arra, hogy az elítélt kiérdemelhesse a feltételes szabadságra bocsátást. Ezzel a feltétellel válik tartalmivá a felülvizsgálat, hiszen így biztosítható, hogy nem egyszerű formális bírósági vagy hatósági procedúra a feltételes szabadságra bocsátás mérlegelése.⁵⁷ A döntésre adott reakció volt, hogy a 2014. évi LXXII. törvény bevezette a tényleges életfogytigl tartó szabadságvesztésre ítélték számára a különleges kegyelmi eljárást.⁵⁸ Ebben az esetben is felfedezhető, hogy az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélete a hazai jogrendszerben változásokat eredményezett. A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés továbbra sem került kivezetésre a szabályozásból, viszont *de jure* lehetősége van az elítéltnak a szabadulásra.

Az új jogi kontextusban vizsgálta az Emberi Jogok Európai Bírósága a T.P. és A.T. kontra Magyarország ügyet⁵⁹. A Bíróság másodszor a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés büntetés magyar szabályait az Emberi Jogok Európai Egyezményébe ütközőnek. A panaszos felek indítványukban úgy érveltek, hogy a megújított kegyelmi eljárás sem változtat azon, hogy tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés büntetésük *de facto* nem csökkenthető, továbbra is fennáll tehát az Egyezmény 3. cikkének sérelme. Előadták továbbá, hogy a kegyelmi jogkört

---

⁵⁷ Békés Ádám: *Életfogytig tartó vita? – tennivalók egy strasbourgi döntés kapcsán*, Iustum Aequum Salutare, X. 2014. 2. 9-10.o.

⁵⁸ 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról: A feltételes szabadságra bocsátás lehetőségéből kizárt életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélték kötelező kegyelmi eljárása

⁵⁹ CASE OF T.P. AND A.T. v. HUNGARY (Applications nos. 37871/14 and 73986/14) JUDGMENT STRASBOURG 4 October 2016 FINAL 06/03/2017

gyakorló köztársasági elnök döntése az igazságügyért felelős miniszter ellenjegyzéséhez kötött, valójában tehát olyan szabad mérlegelésen alapuló döntési jogkörrel van szórva, amely nem előrelátható, és a politika is belekerül, hiszen az igazságügyi miniszter nem politikafüggetlen szereplő, így ez álláspontom szerint nem helyes. Ami további problémákat vet fel, hogy a döntéshozók jogköre diszkrecionális. Hiába van egy Kegyelmi Bizottság, amely megvizsgálja az esetet, az ő szakmai állásfoglalásukhoz nincs kötve a köztársasági elnök. A Bíróság döntése indokolásának elején leszögezte: a tényleges életfogytiglani szabadságvesztés büntetés akkor felel meg az Egyezmény 3. cikkének, amennyiben fennáll mind a büntetés érdemi felülvizsgálatának, mind a szabadlábra helyezésnek a valós lehetősége, mégpedig már a büntetés kiszabásának pillanatától. Továbbá, a Bíróság támogatja az olyan szabályozási megoldásokat, amelynek keretében a büntetés felülvizsgálatára az annak kiszabását követő 25 éven belül sor kerül, ezt követően pedig rendszeres időközönként megismétlendő az eljárás. Alapvetően tehát az, hogy támogatja a 25 éves időszak után a felülvizsgálatot, ami egy belátható időnek tekinthető, önmagában nem jelenti azt, hogy a 40 év ellentétes lenne az elvárásokkal. Az új magyar jogi szabályozás azonban ezzel a jelenlegi kegyelmi eljárással és azzal, hogy csak 40 év után van egyáltalán erre először lehetőség, nem teszi lehetővé a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés büntetés de facto csökkenthetőségét. A Bíróság megjegyezte azt is, hogy a Kegyelmi Bizottság által figyelembe vehető körülményeket a törvény 46/C. §-a tartalmazza, amely kielégíti az objektivitás és az előre meghatározottság követelményét az eljárás első szakasza tekintetében. Azonban a jogszabályban meghatározott körülmények nem vonatkoznak a köztársasági elnöki mérlegelésre, mi több, a rendelkezések olyan időkeretet sem állapítanak meg, amelyen belül az elnöknek döntésre kell jutnia. A jogszabályok nem tartalmazznak sem a köztársasági elnök, sem az igazságügyért felelős miniszter vonatkozásában indokolási kötelezettséget sem. Összességében tehát, figyelembe véve a különösen hosszú, 40 éves várakozási időt és az eljárási garanciák hiányát az eljárás második szakaszában, a Bíróság megállapította a 3. cikk sérelmét.⁶⁰ A magyar jogi szabályozás, habár a testület megállapította, hogy további törvényalkotásra van szükség, azóta sem változott. A szabadságvesztésnek a személyiségfejlődésben okozott káros hatásaival, a prizonizáció jelenségével számos pszichológiai kutatás foglalkozik. Az életfogytig tartó szabadságvesztés ezeket a negatív hatásokat a személyiségre folyamatosan újra generálja, nem ad lehetőséget a rehabilitációra, az ember valódi személyiségének kibontakozására. A szabadulás reménye nélküli szabadságvesztés azzal a kockázattal is jár, hogy az érintett sohasem bánja meg a bűnét, hiszen

---

⁶⁰ SZILÁGYI EMESE: *Strasbourg másodszor a tényleges életfogytiglaniról*, Jogi Fórum, 2016.11.21. Elérhető: <https://www.jogiforum.hu/hirek/36878> (letöltve: 2022.10.16.)

bármit tesz a bebörtönzött, bármilyen haladást ér el rehabilitációja, büntetése állandó marad.⁶¹ A probléma a hazai szabályozás vizsgálatakor ott merül fel, hogy az Alaptörvény deklarálja a kínzás tilalmát, ugyanakkor a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés büntetést is lehetővé teszi.⁶² Márpedig, ha az életfogytig tartó szabadságvesztés alkotmányban rögzített, nem ütközhet a kínzás tilalmába, hiszen akkor valamelyik klauzula nem érvényesülne. További megoldatlan helyzet elé állítja a magyar jogalkotót, hogy a Bíróság nem határoz meg olyan időintervallumot ami a felülvizsgálatra vonatkozna és elfogadhatónak találná. Amennyiben nem 40, hanem például 25 év lenne a felülvizsgálat az feltételezhetően nem ütközne a kínzás tilalmába? Ezzel azonban arányosítást végzünk az alapjog lényeges tartalmi elemében, hiszen a beláthatóbb időn belül bekövetkező eljárás már nem lenne egyezményesértő, az arányossági teszt viszont az abszolút jogok tekintetében nem végezhető el.

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjogát áttanulmányozva a magyar vonatkozású ügyek mentén számos következtetés levonható az európai régió emberi jogi védelmi rendszeréről és annak hatékonyságáról. Az EJEE-hez csatlakozó részes államokban az egyén emberi jogainak védelme véleményem szerint példaértékű a nemzetközi közösség számára. A Bíróság felállításával a szuverén államok alávetik magukat egy olyan fórumnak, melynek ítéletei kötelezően végrehajthatóak, és a megítélt kártalanítási összegeket ki kell fizetnie az államoknak a panaszos részére. A nemzetközi jog fő dilemmája, miszerint a szuverén államok felett nincs egy szupranacionális szervezet, ami kikényszerítené vállalt kötelezettségeit. Az Egyezmény által létrehozott testület lehetőséget ad a részes államokban jogsérelmet szenvedetteknek, hogy a jogorvoslathoz való jogukat egy hatékonyan működő szerv előtt érvényesítsék, ha a hazai igazságszolgáltatásban vagy magában a jogrendszerben problémák merülnek fel. Mindenképpen leszögezhető azonban az, hogy a Bíróság eljárása meglehetősen lassú és az erkölcsi győzelem mellett a gyakorlatban nem minden esetben történnek változások nemzeti szinten, hiszen továbbra sincs általánosságban szankcionálási lehetőség az államok felett. A diplomáciai és gazdasági kapcsolatok miatt a részes államok ritkán mellőzik a Bíróság döntéseinek végrehajtását, hiszen ez nekik is érdekük.

---

⁶¹ MIHÁLY ESZTER: A tényleges életfogytiglan és strasbourgi megkérdőjelezése, Karsai Dániel Ügyvédi Iroda, 2019. augusztus 30. Elérhető: <https://drkarsai.hu/tenyleges-életfogytiglan/> (letöltve: 2022.10.16.)

⁶² Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) IV, cikk (2) Senkit nem lehet szabadságától másként, mint törvényben meghatározott okokból és törvényben meghatározott eljárás alapján megfosztani. Tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés csak szándékos, erőszakos bűncselekmény elkövetése miatt szabható ki.

3.3. *Egyezmény a kínzás és az embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzéséről*

Az Emberi Jogok Európai Egyezményéből kiemelve a 3. cikket az európai közösség létrehozta a kínzás és az embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzéséről szóló egyezményt. Ezen dokumentum célja, hogy a tagállamokban látogatásokkal és jelentésekkel feltárják a helyzetet, majd ezt egyeztessék, így pedig elősegítsék azt, hogy minél kevesebb olyan ügy legyen, amelyben a Bíróságnak marasztaló ítéletet kell hoznia. A fő cél tehát, hogy minden részes állam büntetés-végrehajtásában, akármennyire is különböző szabályozásról van szó, a kínzás és embertelen bánásmód tilalmát mindenfajta körülmények között betartsák. Az Európa Tanács bármelyik tagállama az Egyezmény aláírója lehet. Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága a szervezet bármelyik tagsággal nem rendelkező államát meghívhatja, hogy csatlakozzon az Egyezményhez. Az egyezményben „Létrehozzák a kínzás és embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzésére alakult Európai Bizottságot (a továbbiakban: CPT). A Bizottság látogatások révén megvizsgálja a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmódot, hogy erősítse védelmüket, ha szükséges.” A CPT látogatásokat szervez fogvatartási helyekre, hogy felmérje, hogyan bánnak a szabadságuktól megfosztottakkal. Ilyen intézmények a börtönök, a fiatalok fogvatartási intézményei, a rendőr-kapitányságok, az idegenrendészeti fogvatartottak fogdáái, a pszichiátriai kórházak, szociális otthonok stb. A CPT delegációk korlátozás nélkül kereshetnek fel fogvatartási intézményeket, és az egyes intézményeken belül is szabadon mozoghatnak. Négyszemközti beszélgetéseket folytathatnak a szabadságuktól megfosztott személyekkel, és szabadon beszélhetnek bárkivel, aki hasznos információkkal szolgálhat. A CPT minden látogatás után részletes jelentést küld az érintett Államoknak. Ebben a jelentésben szerepelnek a CPT megállapításai, ajánlásai, megjegyzései és információkérései. A CPT emellett részletes választ kér a jelentésében felvetett kérdésekre. Ezek a jelentések és válaszok részét képezik az érintett államokkal folytatott folyamatos párbeszédnek. Az együttműködés és a bizalmasság alapelvei a CPT-t életre hívó nemzetközi egyezmény részét képezik. A CPT nem nyomozó testület, de olyan nem-bírói megelőző gépezetet működtet, melynek feladata a szabadságukban korlátozott személyek védelme a kínzás és a rossz bánásmód egyéb formái ellen. Ily módon kiegészíti az Emberi Jogok Európai Bíróságának bíraskodási tevékenységét.⁶³ A EJEK több

---

⁶³A CPT-ről röviden: https://www.coe.int/en/web/cpt/about-the-cpt?p_p_id=56_INSTANCE_2sd8GRtmPW2B&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-4&p_p_col_count=1&56_INSTANCE_2sd8GRtmPW2B_languageId=hu_HU (letöltve: 2022.10.16.)

döntésében hivatkozik egy-egy ilyen Bizottsági ajánlásra, hiszen munkáját segítik a gyakorlatban tapasztalt tények.

3.4. Alapjogi Charta mint önálló alapjogi katalógus

A kínzással és más embertelen, megalázó bánásmóddal vagy büntetéssel szembeni fellépéssel kapcsolatos nemzetközi dokumentumok sorából nem hagyható figyelmen kívül a „legújabbnak” és így talán a legkorszerűbbnek tekinthető Alapjogi Charta⁶⁴, az Európai Unió 2000-ben elfogadott első önálló alapjogi katalógusa.

A Charta újólal megerősítette azokat a jogokat, amelyek többek között az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló Európai egyezményből és az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjogából következnek. Így az sem véletlen, hogy a szabályozás sorrendje az emberi élettel és méltósággal összefüggő jogokat és tilalmakat illetően megegyezik az Európai Egyezménnyel, mintahogy szövegszerű egyezést mutat a kínzás és az embertelen vagy megalázó bánásmód és büntetés tilalmáról szóló 4. cikk rendelkezése is. A Charta újdonsága pedig abban áll, hogy az általam vizsgált kérdések az I. Címben, „Méltóság” elnevezéssel, önálló fejezetben kaptak helyt. További új elem, hogy a 3. cikkben megfogalmazást kaptak a személyi sérthetlenséghez való jog keretében azok a tilalmak amelyek a mai orvostudomány és biológia területén tiszteletben tartandók. A kínzás tilalma ma már része a nemzetközi jus cogens szabályainak, amelyeket az egyezmények abszolút tilalomként fogalmazzak meg. Olyan erga omnes kötelezettség, amely a nemzetek közösségének valamennyi államát terheli.⁶⁵

A nemzetközi áttekintés alapján az egyik levonható következtetés, hogy az államok egymáshoz való viszonya és megítélésük a globális és fejlődő világ mozgatórugója, éppen ezért fontos milyen megítélés alá esik egy állam a nemzetközi közösségben. Az emberi jogok védelme és tiszteletben tartása egy államról alkotott kép szempontjából kulcsfontosságú. Nemzetközi szinten nehezen megfoghatóak a kínzás tilalmának alkotmányossági kérdései, hiszen államonként eltérő alkotmányok léteznek egymás mellett, ezeknek pusztán az összehangolása és egymáshoz közelítése lehetséges.

---

⁶⁴ AZ EURÓPAI UNIÓ ALAPJOGI CHARTÁJA 2012/C 326/02

⁶⁵ Kiss Barnabás: *A kínzás és más kegyetlen, embertelen, megalázó büntetés vagy bánásmód tilalma az emberi jogok rendszerében.* In: Acta Universitatis Szegediensis: forum: acta juridica et politica, 2018. 208-210.o.

4. A fogvatartottak elhelyezési körülményeit illetően a kínzás és embertelen bánásmód megvalósulása a magyar szabályozások viszonylatában

A dolgozat második részében áttekintem a kínzás és embertelen bánásmód tilalmának elemzésére Magyarország vonatkozásában. A tilalom megsértésével kapcsolatos általam lényegesnek tartott alkotmánybírósági határozatokat tekintem át. Az eddigiekben a nemzetközi dokumentumok és az EJEB joggyakorlatát áttekintve meglátásom szerint az alapjogok védelme az európai régióban kiemelten fontos és hatékony lehet az egyént ért sérelmek tekintetében. Szükséges kiemelni, hogy van számos eset amikor az államnak kötelessége változtatni a hazai körülményeken a Bíróság ítélete szerint. A következőkben részletesen kitérek arra, hogy milyen változások jelentek meg a nemzeti szabályozásunkban a fogvatartottakat ért embertelen bánásmód következményeként, illetve ezek hatékonyságairól is említést teszek.

4.1. Az Alkotmánybíróság álláspontja

Ha alapjogi kérdést és sérelmet vizsgálunk hazánkban az Alkotmánybíróság határozatai nyomán kaphatunk a legtisztább képet a hazai álláspontról és hatékony védelemről. Az Alkotmánybíróság (a továbbiakban: AB), a rendes bíróságtól teljesen függetlenül, eltérő hatáskörrel működik, mint az Alaptörvény védelmének legfőbb szerve. Feladata a jogszabályok alkotmányosságának vizsgálata, az alkotmányos rend és az Alkotmányban biztosított alapjogok védelme.⁶⁶

Tekintve, hogy a testület által hozott határozatok száma a fogvatartottak elhelyezési körülményeit illetően nem számottevő, kitekintést teszek a kínzás tilalmának vizsgálatára egyéb esetben, ahol az Alaptörvény III. cikkében rögzített tilalommal az Alkotmánybíróság a közelmúltban a koronavírus járvány idején hozott rendeletekkel kapcsolatban foglalkozott.

---

⁶⁶ <https://2010-2014.kormany.hu/hu/mo/az-alkotmanybirosag> (letöltve: 2023.01.25.)

4.1.1. Az alapjogi teszt és az abszolút jog

Az Alkotmánybíróság a 3537/2021. (XII. 22.) számú határozatában az Alaptörvény III. cikk (2) bekezdésében foglalt emberkísérlet tilalmát vizsgálta meg. Az indítványozó az alkotmányjogi panaszban a sérelmet azért állította, mert álláspontja szerint a koronavírus elleni oltóanyag csupán ideiglenes, feltételekhez kötött engedéllyel rendelkezik, a szokásos tesztelési eljárásokon nem esett át, alkalmazása kísérleti szakaszban van. Az Alaptörvény III. cikk (2) bekezdése értelmében „tilos emberen tájékoztatáson alapuló, önkéntes hozzájárulása nélkül orvosi vagy tudományos kísérletet végezni”. Az Alkotmánybíróság határozatában az V.-ban rögzíti, hogy először azt az alapjog-korlátozási tesztet kell kiválasztania, amely alapján ezen alaptörvényi rendelkezésbe ütközés megítélhető. Az AB kiinduláspontja elsőként álláspontom szerint tévesen hívja fel az alapjog korlátozási tesztet, hiszen a III. cikkben foglalt tilalom abszolút jog amely nem korlátozható. Eddigi gyakorlatában az AB még nem alkalmazta és értelmezte az Alaptörvény III. cikk (2) bekezdését, ezért szükségesnek tartotta a lényeges tartalmának meghatározását.

A testület rögzíti, hogy rendelkezés ugyan tilalmat tartalmaz, de olyan alapjogként értelmezhető, ami az emberi méltósághoz való jog részjogosultságával, vagyis az önrendelkezési joggal áll szoros összefüggésben. „Az önrendelkezéshez való jog – illetve részjogosultsága, az egészségügyi önrendelkezéshez való jog – az emberi méltóság szelvényjoga, ekképpen nem abszolút, hanem korlátozható jogosultság. A korlátozás alkotmányosságát az Alkotmánybíróság az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdésében foglalt általános alapjogvédelmi teszt alkalmazásával dönti el. Az adott esetben a testület az önrendelkezéshez való jog korlátozását a szükségesség-arányosság tesztje alapján nem találta jogsértőnek. Ennek az alapjognak a megsértése egyébként az indítványozó külön is hivatkozott, mivel a támadott rendelet szerint az egészségügyi dolgozóknak a védőoltás kötelező, aki pedig nem veszi fel, annak megszüntetik a foglalkoztatási jogviszonyát. Az AB a továbbiakban úgy érvel, hogy az alkotmányozó az élethez és emberi méltósághoz való jogtól elkülönítetten, *expressis verbis* deklaráta a kínzás tilalmát, ehhez kapcsolódva az emberkísérlet tilalmát is ugyanazon klauzulában. A testület megállapította az Alaptörvény III. cikk (2) bekezdésével kapcsolatban, hogy az alkotmányozó szándéka abszolút tilalom felállítása volt ezen rendelkezés deklarációjával, akárcsak a cikk többi bekezdése esetében. Az abszolút jogok, illetve tilalmak sajátossága pedig az, hogy korlátozásuk alkotmányosan nem megengedhető, mivel tartalmuk teljes terjedelme lényegesnek minősül, így az általános alapjog-korlátozási teszt sem alkalmazható, így helyes álláspontra jut az indokolás. Ebben az esetben arról kell

meggyőződni, hogy a tilalom összetevői fennállnak-e az adott esetben. Az AB megállapította, hogy az oltási program nem minősül „kísérletnek”, így nem állapítható meg az abszolút tilalom megsértése sem. A testület hangsúlyozta, nem tartozik kompetenciájába annak az epidemiológiai kérdésnek a megítélése, hogy a jogalkotó melyik védőoltást írja elő kötelezőnek az egészségügyi tevékenység ellátásához, ha szaktudományi kérdésekben mértékadó nemzetközi intézmény által képviselt álláspont egyértelműen azonosítható, azt elfogadja, mivel ezen álláspont szaktudományos megalapozottságának elvitatása kívül esik az Alkotmánybíróság hatáskörén”. Meglátásom szerint, ha az AB az alapjogi tesztet alkalmazza részletesen kifejtésként vet össze két alapjogot, ebben az esetben viszont a kínzás tilalmának részeként értelmezett emberkísérlet tilalmánál ez nem alkalmazható.⁶⁷

A COVID-19 koronavírus járvány elleni védekezésben felmerült számos alapjogi kérdés⁶⁸, azonban a dolgozat szempontjából kitekintésként azért tartottam fontosnak említést tenni a fentebb elemzésre kerülő AB határozatról, mivel a kifejtettekben világosan kiderül, hogy a III. cikkben foglalt alapjog olyan abszolút és korlátozhatatlan, amelynél az arányossági teszt nem megfelelő vizsgálat a korlátozás megállapításához és ezt az abszolút jogok tekintetében fontos kiemelni.

A dolgozat központi témájának alaptörvényi rendelkezésébe foglaltakba⁶⁹ ütközik az elítéltek és egyén jogcímen fogvatartottak esetében a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés hatályos szabályozása – amely a dolgozat első felében említésre került –, a különösen veszélyes elítéltek izolált elhelyezése vagy a fogvatartottak, különösen a fogyatékkal élők részére biztosított egészségügyi ellátás nem megfelelő volta. A szabadságvesztés-büntetés vonatkozásában a legfőbb problémát mégsem ezek, hanem az elhelyezési körülmények, elsősorban a jogszabályban előírt élettér biztosításának hiánya okozza.

---

⁶⁷3537/2021. (XII. 22.) AB határozat

[http://public.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/0/f842ceaf58ca79b4c12587640033d130/\\$FILE/3537_2021%20AB%20határozat.pdf](http://public.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/0/f842ceaf58ca79b4c12587640033d130/$FILE/3537_2021%20AB%20határozat.pdf) (letöltve: 2023.01.29.)

⁶⁸AZ ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSÁNAK A VÉDETTSÉGI IGAZOLVÁNY ALAPJOGI ÉRTÉKELÉSÉRŐL KIALAKÍTOTT ÁLLÁSFOGLALÁSA ÉS A JOGI SZABÁLYOZÁS FELÜLVIZSGÁLATÁRA TETT JAVASLATAI, <https://www.ajbh.hu/-/az-alapveto-jogok-biztosanak-a-vedettségi-igazolvany-alapjogi-ertekeleserol-kialakitott-allasfoglalasa-es-a-jogi-szabalyozas-felulvizsgalatara-tett-ja> (letöltve: 2023.01.24.)

⁶⁹Magyarország Alaptörvénye III. Cikk (1) Senkit nem lehet kínzásnak, embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni, valamint szolgátságban tartani. Tilos az emberkereskedelem.

4.1.2. A hazai szabályozás változásának okai és jelentősége

Az Alkotmánybírósági határozatok elemzését folytatva, rátérve ezen belül is az elhelyezési körülmények okozta problémákra a legjelentősebbnek a 32/2014. (XI. 3.) AB határozat tekinthető.

A testület által hozott döntés, jogszabály változást eredményezett hazánkban és mérőföldkőnek tekinthető a fogvatartottak alapjogait érintő hazai szabályozásban. Elengedhetetlennek tartom röviden a Bv. tv.-ben rögzített releváns rendelkezés ismertetését illetve, hogy hogyan került az AB elé a kérdés, kitérve a magyarországi börtönök túlszűfoaltságának problémájára.

Magyarországon - sajnos nem egyedülálló módon - jelentős túlszűfoaltsággal küzdenek a büntetés-végrehajtási intézetek bár ez jelenleg egyre inkább megoldódni látszik, még ha ideiglenesen is lesz csak ez a pozitív tendencia. A magyar büntetőjog túlzottan szabadságvesztés-centrikus. A bűncselekmények elkövetéséért túlnyomó részt szabadságvesztés büntetés jár a Btk.⁷⁰ szerint.

A fogvatartottak életkörülményeit illetően különösen fontos kérdések:

- a) az egy elítélre eső minimális lakótér meghatározása;
- b) a börtöncellák figyelésének problémája, értve ezen a kémlelőnyíláson és a kamerával történő figyelést;
- c) a magánzárkába vagy maximális biztonságú részlegbe történő elhelyezés;
- d) valamint az elítéltek mindennapi alapvető életvitelükhöz szükséges feltételek biztosítása. Az alapvető életvitelhez szükséges feltételek alatt értendő az étel és annak minősége, a cella tisztasága és az, hogy egyáltalán higiénikus-e kellően – amennyire egy végrehajtási intézetben elvárható – az elítéltek környezete.⁷¹

Vizsgálatom középpontjaként az elítélre eső minimális lakótér meghatározásával foglalkozom. Itt szeretném megjegyezni és pontosítani, hogy büntetés-végrehajtási intézetben tartóztatásban lévő személyek is vannak elhelyezve, akik még nem elítéltek, csak terheltek. Jelen dolgozatban az ő helyzetükre is kiterjesztve értelmezem az elítéltként megnevezettek jogi helyzetét, hiszen őket ugyanúgy érintik a körülmények. Mit is takar az, hogy túlszűfoolt egy börtön? „Ez a kijelentés évek óta szinte már közhelynek számít, azonban ha a szavak pusztán értelmén túl megpróbálunk leereszkeszni a mélyebb szakmai bugyrokba – utalva Dante Istenei színjátékának poklára –, akkor jól láthatjuk azokat a káros hatásokat, amelyeket a túltelítettség

---

⁷⁰ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

⁷¹ FORGÁCS JUDIT: *A fogvatartottak kártalanítása az Emberi Jogok Európai Bírósága joggyakorlata tükrében.* In: *Társadalomtudomány – Hadtudományi szemle*, 2018 11. évf./3. szám, 223.o.

miatt a fogvatartottak és a bv. szervezet egyaránt elszennved.” Egyrészt a büntetés egyik célját, a reintegrációt ellehetetleníti azzal, hogy a fogvatartottaknak olyan körülmények között kell élniük, amely nem a társadalomba való újra beilleszkedésüket, hanem az elszemélytelenedést hozza eredményül. Másodszer az előítéletes gondolkodóknak szolgáltatja ki a büntetés-végrehajtási (bv.) intézeteket, mivel leegyszerűsítve a bv. rendszer szakmaiatlanságának tudják be a problémát. Harmadszor pedig a nemzetközi elvárásoknak nem tud megfelelni az ország. Nemzetközileg ugyan nincs kötelező minimumkövetelmény egyezmény szinten szabályozva, azonban az általánosan elfogadott érték egy főre vetítve a négy négyzetméter.⁷²

Hazánkban a fogvatartottak életterére vonatkozó szabályozást a 6/1996. (VII. 12.) IM rendelet a szabadságvesztés és az előzetes letartóztatás végrehajtásának szabályairól szóló jogszabály 137. § (1) bekezdésében rögzítette: „*A zárkában (lakóhelyiségben) elhelyezhető létszámot úgy kell meghatározni, hogy minden elítéltre legalább hat köbméter légtér, és férfi elítéltek esetén három négyzetméter, a fiatalok, illetve a női elítéltek esetén három és fél négyzetméter mozgástér jusson.*” Ezt a rendeletet a 12/2010. (XI. 9.) KIM rendelet a szabadságvesztés és az előzetes letartóztatás végrehajtásának szabályairól szóló 6/1996. (VII. 12.) IM rendelet módosításáról jogszabály 3. § (1) bekezdése módosítja, miszerint: Az R. 137. § (1) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép: „*(1) A zárkában (lakóhelyiségben) elhelyezhető létszámot úgy kell meghatározni, hogy minden elítéltre lehetőleg hat köbméter légtér, és lehetőség szerint a férfi elítéltek esetén három négyzetméter, a fiatalok, illetve a női elítéltek esetén három és fél négyzetméter mozgástér jusson.*” A módosítással a legalább szó helyett, a lehetőség és lehetőleg szavak kerültek, ezzel az életterre vonatkozó előírásban kötelezően nem volt meghatározva egy minimum mozgástér.

A rendelet⁷³ 6-7-8-9 §-a foglalkozik a jogorvoslat lehetőségével és biztosításával. Korábban a fogvatartottnak csak a büntetés-végrehajtási rendszeren belül volt lehetősége első körben arra, hogy panasszal éljen. Lehetőség volt továbbá közvetlenül fordulni a büntetés-végrehajtás törvényességi felügyeletét ellátó ügyészhez, a terhelt kérhette az ügyész általi meghallgatását. A rendelet alapján közvetlenül lehetett fordulni külön jogszabályban meghatározott nemzetközi szervezetekhez. A jogorvoslati lehetőség biztosítva volt, azonban a gyakorlatban valódi kompenzációt a fogvatartott az őt ért jogsérelmekért ritkán és csak hosszadalmas procedúra útján kaphatott. Azt azonban, hogy kártalanítási igénnyel lépjenek fel a rabok az őket ért

---

⁷² PALLO JÓZSEF: *Egyre jobban éget a seb... A túlzásfoltosság csökkentésének lehetséges útjai*, In: *Börtönügyi Szemle* 2015/1. 18-19.o.

⁷³ 6/1996. (VII. 12.) IM rendelet a szabadságvesztés és az előzetes letartóztatás végrehajtásának szabályairól

esetleges sérelmekért a rendelet ezen formájában még nem tette lehetővé. Lehetőségként merült fel az átszállítás vagy esetleg egy másik cellába helyezés. A rendelet szövege az élettér megfelelő mértékű biztosítását mint lehetőséget fogalmazta meg. A gyakorlatban ez azt jelentette, ha egy elítélt például 2 négyzetméteren töltötte élete végéig a büntetését, élhetett ugyan panasszal, valójában azonban a rendeletben előírtaknak megfelelt, ezért a keresetét a bíróság jogellenesség hiányában elutasította. További problémát jelentett, hogy a jogorvoslati eljárások során a hazai lehetőségek túlságosan szűk körűek voltak, így ahhoz, hogy érdemi elbírálást kapjon az esetük, csak a nemzetközi szervezetekhez benyújtott kérelmek útján kaphattak esélyt.

A jogszabály 2014-ben az Alkotmánybíróság elé került, bírói kezdeményezésre. Az indítványozó kitért többek között arra is, hogy az EJEB a fogvatartás körülményeit vizsgáló ítéleteiben a 4 négyzetméternél kisebb mozgástér biztosítását más körülményekkel összefüggésben az Egyezmény 3. cikkét sértő embertelen és megalázó bánásmódként értékelte. Felhívta a figyelmet, hogy a magyar szabályozás nincs összhangban ezzel az előírással, illetve a támadott rendelet Alaptörvény-ellenes is. A vizsgálat során az AB megállapította, hogy az Európai Emberi Jogi Egyezményben és az Alaptörvényben is szabályozott embertelen vagy megalázó bánásmód tilalmából levezethető követelmény, hogy a többszemélyes zárkában fogvatartottak részére biztosított élet-, illetve mozgástér minden esetben elérje azt a minimális mértéket, amely elhelyezésüket az emberi méltóságuk sérelme nélkül biztosítja a büntetés-végrehajtási intézetben. E követelmény feltétlen jellegéből következik, hogy a fogvatartottak részére biztosított mozgás-, illetve légtér minimális mértékét kötelező jelleggel kell a jogszabályban meghatározni. Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a támadott rendelkezés nem felel meg az Egyezményből és az Alaptörvényből eredő követelménynek, sérti az embertelen vagy megalázó bánásmód és büntetés tilalmát, mert nem feltétlenül kötelező erővel írja elő a zárkák minimálisan megkövetelt méretét, és így lehetővé teszi a fogvatartottak elhelyezését olyan zárkában is, amelyben a minimális élettér nincs biztosítva. Az AB 2014. október 27-én hozott határozatában állapította meg a rendelet Alaptörvény-ellenességét, valamint nemzetközi jogba ütközését⁷⁴. A joghézag elkerülése céljából 2015 március 31-ei hatállyal semmisítette meg a testület a jogszabályt.

A 2015. január 1-jén hatályba lépett új Büntetés-végrehajtási Szabályzat, a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának

---

⁷⁴ 32/2014. (XI. 3.) AB határozat

részletes szabályairól [16/2014. (XII. 19.) IM rendelet] a 121. § (1) bekezdésében már úgy rendelkezik, hogy „*legalább három, illetve női elítéltek és fiatalkorúak esetén három és fél négyzetméter mozgásteret kell biztosítani.*” Itt már a „lehetőség” helyett a „legalább” szó került a jogszabályba, ezzel kiküszöbölve az előző rendelet problémás részét. Kiemelendő azonban, hogy ez a hazai szabályozás még ekkor is a CPT által rögzített 4 négyzetméteres minimumkövetelmény alatt volt.

4.2. A fogvatartottak életkörülményeit érintő alapvető jogokat sértő helyzet megoldási kísérletei

4.2.1. A kártalanítási eljárás az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények miatt

A nemzetközi és hazai testület által is megállapított kínzás és embertelen bánásmód tilalmának megsértésének komplex oka a túlzásfoltosság a börtönökben. Lehetetlen a bv. intézetekben úgy elhelyezni az elítélteket, hogy a jogszabályoknak megfelelő élettér biztosítva legyen. Véleményem szerint nem elfogadható az a megoldás mellyel a jogalkotó elsőként élt. Az Országgyűlés 2016. október 25-én törvényt fogadott el a büntetés-végrehajtási intézetekben fennálló zsúfolt elhelyezési körülmények miatti kártalanításról. Az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények miatti kártalanítás feltételeiről a 2016. évi CX. törvénnyel módosított, a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény 10/A. §-ának rendelkezései szólnak. Kártalanítás jár a fogvatartás során a jogszabályban előírt élettér biztosításának hiánya és az ehhez esetlegesen kapcsolódó más, a kínzás, kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód tilalmába ütköző elhelyezési körülmény által előidézett sérelem miatt. Kártalanítási eljárás megindítására a jogalkotó egy 6 hónapos jogvesztő határidőt állapított meg, mely a kártalanítás alapját képező körülmények megszűnésétől számítandó, azzal, hogy ha az elítélt alapvető jogait sértő elhelyezési körülményekben átmenetileg, maximum 30 napig pozitív változás állt be (pl. biztosítva volt az elhelyezése során az előírt élettér), az nem jelenti az alapvető jogokat sértő körülmények megszűnését, azaz az elítélt kártalanítási igénye érvényesítésére nyitva álló határidő nem telik el. Az elítéltek tehát az új szabályozásból kifolyólag, ha alapjogi sérelem éri

őket, csak akkor fordulhatnak nemzetközi szervezethez, ha ezt a hazai kártalanítási eljárást kihasználták.⁷⁵

Az egyezményesértő helyzet felszámolását célzó módosítások központi eleme a zsúfolt elhelyezési körülmények miatti jogsérelemmel arányban álló, hatékony kompenzációt biztosító hazai kártalanítási eljárás bevezetése volt. Ezt a cselekvési tervhez kiegészítve csatolta hazánk. Az Országgyűlés 2016. október 25-én törvényt fogadott el a büntetés-végrehajtási intézetekben fennálló zsúfolt elhelyezési körülmények miatti kártalanításról. Az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények miatti kártalanítás feltételeiről a 2016. évi CX. törvénnyel módosított, a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény 10/A. §-ának rendelkezései szólnak. Kártalanítás jár a fogvatartás során a jogszabályban előírt élettér biztosításának hiánya és az ehhez esetlegesen kapcsolódó más, a kínzás, kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód tilalmába ütköző elhelyezési körülmény által előidézett sérelem miatt. A kártalanítás minden egyes alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények között eltöltött nap után jár. A kártalanítás egy napra eső összege legalább ezerkettőszáz forint, de legfeljebb ezerhatszáz forint. A kártalanítás iránti igény benyújtására az elítélt vagy az egyéb jogcímen fogvatartott és védője, illetve, ha az elítélt vagy az egyéb jogcímen fogvatartott már szabadult, jogi képviselője is jogosult. Külön átmeneti rendelkezések vonatkoznak azon fogvatartottakra, akik panaszt nyújtottak be az Emberi Jogok Európai Bíróságához. Részükre, továbbá azok számára, akiknek az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülményekből eredő sérelme a módosítás hatálybalépése előtt egy éven belül szűnt meg a törvény lehetővé teszi, hogy a múltban bekövetkezett sérelmeik orvoslására kártalanítás iránti kérelmet nyújthassanak be. Esetükben a kérelem benyújtására a módosítás hatálybalépésétől, vagyis 2017. január 1-jétől számított hat hónapon belül van lehetőség.⁷⁶

Az EJEB 2016. november 23-án megállapította, hogy olyan új hazai jogorvoslatok bevezetése zajlik, amelyek alkalmasak lehetnek a panaszosok sérelmeinek orvoslására. Ez alapján már az összes ilyen tárgyú kérelem vizsgálatát felfüggesztette. Megjegyzendő, hogy habár megállapításra kerül a jogsérelem, a fő probléma továbbra is nyitva marad, hiszen a jogorvoslat már csak az alapjog sérelmének bekövetkezése után releváns. A kínzás tilalmába ütköző

---

⁷⁵ CSERI PÉTER: *Forintosítják a szenvedést – Az elítélteknek januártól nem kell Strasbourgig menniük a kártalanításért.* In: *168óra online*, 2016. november 16. <https://168ora.hu/itthon/forintositjak-a-szenvedest-az-elitelteknek-januartol-nem-kell-strasbourg-8185>, letöltve: 2022.10.17.

⁷⁶ CSERI PÉTER: *Forintosítják a szenvedést – Az elítélteknek januártól nem kell Strasbourgig menniük a kártalanításért.* In: *168óra online*, 2016. november 16. <https://168ora.hu/itthon/forintositjak-a-szenvedest-az-elitelteknek-januartol-nem-kell-strasbourg-8185>, letöltve: 2022.10.17.

körülmények megszüntetése sokkal kiemeltebb figyelmet kellene, hogy kapjon az állam részéről. Az EJEK-nek nem feladata és nem is teheti meg, hogy a nemzeti szinten beavatkozzon és biztosítsa az alapjogok védelmét. Az EJEK megsértése nem egyenlő az Alaptörvényben garantált emberi jog megsértésével, csak tartalmában egyezik. Véleményem szerint hazánkban nagyobb hangsúly került a törvénymódosítással a gyors nemzetközi megfelelésnek, mint a valódi helyzet elismerésének.

2016 végén még egy további módosítás is történt, amely a fogvatartottak életterére vonatkozóan változtatta meg a hazai szabályozást. A nemzetközileg elfogadott egy főre jutó minimum 4 négyzetméter előírásnak, a 24/2016. (XII. 23.) IM rendelet egyes büntetés-végrehajtási tárgyú igazságügyi miniszteri rendeletek módosításáról jogszabállyal tett eleget a jogalkotó.

4.2.2. A sérelmes helyzetek megoldásának hatékonysága az emberi jogok szempontjából

A jogszabályi háttér eleget tett a nemzetközi elvárásoknak, de a valódi alapjog sérelmek háttérbe szorultak. Valóban szükség van egy hatékony megoldásra a sérelmet szenvedettek kártalanításában, de ezzel a kártalanítási szabályozással forintosítják egy-egy fogvatartott szenvedését. Itt kell feltennem azt a kérdést, hogy pénzre válthatók-e az emberi jogok? Nem feltétlenül tartom jó szabályozási módszernek, ha egy eljárást és pénzt kínálunk ahelyett, hogy az Alaptörvényben garantált a fogvatartottakat is korlátozás nélkül megillető joggal foglalkoznánk. Ha ebben az esetben ezt választjuk, különösen egy olyan tilalom alkalmazásában, amit az emberi élethez és méltósághoz való joggal azonos korlátozhatatlan védelmi szintre helyezünk az Alkotmánybíróság álláspontja szerint, akkor a többi emberi joggal kapcsolatban mit várhatunk el?

Visszatérve az eljárásra, mivel az alapprobléma nem szűnt meg a fogvatartottak a hazai jogorvoslati lehetőséggel éltek. Rendszerint ezek a kártalanítási eljárások sikerrel zajlottak az elítéltek szempontjából, azonban ez az állam kiadásait nagymértékben növelni fogja hosszútávon.

A túlsúlyosság miatt csak „heringpénzként” emlegetett kártalanítás 2020-ban érte el azt a szintet, hogy a jogszabályt már nem találta az állam elfogadhatónak és a jogorvoslati eljárásokra visszaélésként hivatkozott, kis túlzással élve kockázat nélkül indítottak a fogvatartottak kártalanítási eljárást. Álláspontom szerint továbbra is rossz oldalról közelítette meg a probléma megoldását a jogalkotó A pénz nem kárpótolhatja az ember lelki, fizikai sérelmeit.

A kritikai megfogalmazások után a megfelelő irányba történő változtatásokat is ki kell emelni.

Pozitív adatként megemlítendő, hogy 2018-ra az átlagtelítettség mértéke 113%-ra csökkent az azt megelőző évi 129%-os telítettséghez képest⁷⁷. A 2019-es évre vonatkozóan az éves átlagtelítettség 112% volt, de ez továbbra is túltelítettséget jelent.⁷⁸ A fogvatartottak 2021. december 31-ei 18 623 fős létszáma 11,17% mértékű, mintegy 1871 fős emel- kedést jelentett, a 2020. december 31-én nyilván- tartott 16 752 főhöz képest. Az év során férőhely kapacitásokat 7,53%-kal sikerült növelni 2021. december 31-ig, így létrehozva 1311 új férőhelyet. A legfrissebb elérhető források szerint az átlagtelítettségre vonatkozó statisztika 2019-es adat, de a BVOP 2021-es összefoglalásában kiemelve néhány büntetés-végrehajtási intézetet nem áll fenn a túlszűfolttság problémája.⁷⁹ Ezekből az adatokból egyelőre valós következtetést nehéz levonni, mivel néhány intézeten kívül a többről nincs információ, így az országos átlagtelítettséget sem lehet megállapítani. A férőhelybővítések megvalósulni látszanak, ezzel pedig a probléma megszűnése felé közelítünk. Az elvárásoknak a magyar büntetés-végrehajtás a telítettség-kiegyenlítő programjával, ütemezett férőhelybővítési projektekkel kíván eleget tenni.⁸⁰ Úgy gondolom, hogy a legutóbbi törvénymódosítással⁸¹ az állam célja a sérelmes helyzetek mielőbbi megszüntetése, és a kártalanítási eljárás pontosabb törvénybe foglalása volt. Szükséges azonban, hogy kötelezettségének ne csak adminisztratív úton tegyenek eleget jogalkotás, hanem az alapjog védelme is hangsúlyos szerepet kapjon a törekvések között.

A büntetés egyik kiemelkedő célja a reszocializáció, vagyis, hogy megadja az esélyt a jövőben az elítéltnak a társadalomba visszatérésre. Ebből kifolyólag az elítélt jogainak korlátozása sem lehet olyan mértékű, amely nagyobb lelki és fizikai traumát okoz az emberben, mint amire egy szabadságvesztés büntetés hivatott. A pszichológiai okfejtésre valójában csak magyarázatként van szükség, ugyanis egy demokratikus jogállamban az alkotmány, így Magyarországon az Alaptörvény rögzíti az alapvető emberi jogokat és azt, hogy milyen garanciákkal és milyen mértékben lehet ezeket korlátozni. Az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdése kimondja: „Az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg. Alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható.”

---

⁷⁷ Börtönstatisztikai Szemle 2019/1 7.o.

⁷⁸ Börtönstatisztikai Szemle 2020 6.o.

⁷⁹ https://bv.gov.hu/sites/default/files/BvOP/Kiadvanyok/BVOP_evkonyv_2021_0.pdf (8.o.)

⁸⁰ Börtönstatisztikai Szemle 2020 4.o.

⁸¹ 2020. évi CL. törvény a börtönzsűfolttság miatti kártalanítási eljárással összefüggő visszaélések megszüntetése érdekében szükséges egyes törvények módosításáról

A Bv.tv. pedig az elítéltek jogaira vonatkozóan rögzíti:

„Az elítélt és az egyéb jogcímen fogvatartott az Alaptörvényben meghatározott alapvető jogait, valamint egyéb jogait és kötelezettségeit – a törvényben, a bíróság ítéletében, valamint a bíróság és az ügyészség egyéb határozatában meghatározott korlátozásokkal vagy tilalmakkal – a büntetés-végrehajtás rendjével összhangban gyakorolja, illetve teljesíti.”⁸²

A kínzás tilalma ugyanakkor különös védelem alá esik, hiszen mint az már többször megfogalmazásra került abszolút, korlátozhatatlan jogról van szó, aminél az AB által alkalmazott alapjogi-teszt nem alkalmazható. A társadalom véleménye meglátásom szerint az elítéltekről sajnos előítéletes és nem átgondolt. Már sok esetben megállapítást nyert, hogy a fogvatartottak életkörülményei alapvető emberi jogokat sértenek. Az emberi jogok minden embert kivétel nélkül illetnek meg. Egy bűnelkövetőről van egy kialakult kép a társadalom részéről, egy erkölcsi rosszállás, ami teljesen normálisnak tekinthető. Az őket megillető jogokat azonban el kell különíteni teljes mértékben az erkölcsi megítéléstől.

---

⁸² 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról 9 § (1) (2)

5. Záró gondolatok

A dolgozatban a kínzás és embertelen bánásmód tilalmával foglalkoztam, kiemelve a fogvatartottakkal szemben megvalósult tilalomba ütköző eseteket és körülményeket. Az alapjog definiálását elsősorban a nemzetközi szerződéseken keresztül tártam fel, mivel a hazai források kevésbé tesznek kísérletet a fogalmi meghatározásra. Az alkotmánybíróvási döntéseket áttekintve kijelenthető, hogy a kínzás és embertelen bánásmód tilalmával kevés határozatában foglalkozik a testület, ez szintén megalapozza a bővebb nemzetközi kitekintést. A joggyakorlat elemzését elsősorban az Emberi Jogok Európai Bíróságának döntésein keresztül végeztem el, úgy gondolom ezen megállapításokat vizsgálva tudtam a kínzás és embertelen bánásmód tilalmának fogalmi kereteit tisztázni és tartalmat adni ezen alapjog kiemelkedő fontosságának és gyakorlati megvalósulásának. A fogvatartottakkal kapcsolatos elhelyezési körülmények problémájára azért helyeztem hangsúlyt, mert álláspontom szerint Magyarországon velük szemben merült fel leginkább a tilalom megsértése, elsősorban a büntetés-végrehajtási intézetek túlszűfoaltságából és néhány esetben korszerűtlenségükből adódó helyzetekben. A hazai szabályozást tekintve véleményem szerint pozitív irányba történt változás, mivel hangsúlyt fektetnek a bv. intézetek férőhelyeinek növelésére, azonban az, hogy ez hosszútávon tartós megoldás lesz-e egyelőre kétséges. A fogvatartottak létszáma a statisztikák alapján növekszik. A bűncselekmények túlnyomó többségét a törvény szabadságvesztéssel rendeli büntetni, az igazán üdvözítő lépés egy átfogó Büntető Törvénykönyv módosítás lehetne a szankciórendszert illetően. Legalább ilyen fontos, hogy azon elítéltek számára, akiknél ez lehetőségként fennáll, a társadalomba való visszailleszkedést a mindenkori szabályozás hatékonyan segítse. A globális és regionális nemzetközi dokumentumokat áttekintve egyértelmű, hogy a kínzás tilalma korlátozhatatlan abszolút jog, amire különös figyelmet fordít a nemzetközi közösség és elsődleges célja a megelőzés minden államban. Az EJEB álláspontjának összefoglalása azért is indokolt, mert a magyar jogirodalom az alkotmányi szabályok kommentálása kapcsán jellemzően ugyanerre a forrásra támaszkodik.⁸³ A nemzetközi szerződések és az Alaptörvény is a tilalmat olyan alapjogként kezeli, amely különleges jogrend idején sem függeszthető fel, korlátozhatatlan, illetve az AB kimondja, hogy a jogalkotó célja egy olyan alapjog deklarálása volt amely abszolút, tehát a testület által alkalmazott alapjogi-teszt nem használható. Az alapjogi teszt esetében egy szükségesség-arányosság mércét vizsgál az AB, amely ebben az esetben olyan erkölcsi

---

⁸³ KISS BARNABÁS: *A kínzás és más kegyetlen, embertelen, megalázó büntetés vagy bánásmód tilalma az emberi jogok rendszerében.* In: Acta Universitatis Szegediensis: forum: acta juridica et politica, Szeged, 2018, 208.o.

kérdéseket vehetne fel, mint például kínozzhatunk-e egy terroristát annak érdekében, hogy elkerüljünk egy terrortámadást, amely több ember életét is követelne? Ennek a dilemmának a kifejtése nem célja a dolgozatnak, a vizsgált tilalom tekintetében viszont mégis példa lehet, ugyanis az emberi jogok tekintetében egy jogállamban egyértelmű, hogy nem megengedhető, de az erkölcsi érzet mégis felvet számos kérdést. A bűnelkövetőkkel kapcsolatban minimális párhuzamot lehet vonni abban a tekintetben, hogy mikor beszélünk embertelen bánásmódról és mikor a szankció céljának eléréséhez szükséges körülményekről. Az elkövető büntetést érdemel, ezt az igazságérzet diktálja helyesen. Nagyon fontos azonban, hogy az ember alapvető jogait tiszteletben kell tartani, a kínzás tilalma pedig olyan különös védelmet kapott az emberi jogok rendszerében, amin nem eshet semmiféle korlátozás a fogvatartottak jogait illetően sem. Mit vizsgálnak a nemzetközi dokumentumok ellenőrző szervei, az EJEB és az AB? Azt, hogy milyen körülmények és magatartások ütköznek a kínzás és embertelen bánásmód tilalmába. Mi alapján minősül egy cselekmény tilalomba ütközőnek? Vannak természetesen egyértelmű esetek, de általában amit vizsgálnak egy eset kapcsán az az adott ügyre vonatkozó összes körülmény és ez minden esetben eltér. Ha példának vesszük a dolgozatban említett TÉSZ-t és a felülvizsgálati eljárást, vagy a kártalanítási eljárás alapját felmerül, hogy mégis arányossági tesztet végeznek az esetekben. A kártalanítás alapjaként a nem elegendő egy főre jutó négyzetméter mellett felsorol a jogalkotó egyéb körülményeket, amivel összevetve megállapítható az embertelen bánásmód megsértése. Az ügyekben láthattuk, például az ágyi poloska, a nem megfelelő szellőztetés és a megfelelő élettér hiánya együtt jogsértő. Amennyiben nem lenne poloska csak a nem megfelelő szellőztetés és élettér, már nem biztos, hogy embertelen bánásmódról beszélhetünk. Tulajdonképpen az arányosítás elvégzése szükséges ahhoz, hogy felmérjék az esetekben mi az, ami még elfogadható. Nincs egyértelműen meghatározva mi az a szint, ami már eléri az embertelen vagy megalázó bánásmódot és mi az, ami már a kínzást. A TÉSZ esetében a negyven éves felülvizsgálati idő a kínzás tilalmába ütközik, de ha ennél kevesebb már esetlegesen nem? Abban az esetben, ha ezeket az arányosításokat elfogadjuk, ami véleményem szerint nem megkerülhető a döntésekben, az abszolút jog mivolta megkérdőjelezhető. A jövőben az abszolút jog fogalmi jellegét a kínzás és embertelen bánásmód tilalmával kapcsolatban érdemesnek tartom átgondolni. Maga a kínzás és embertelen bánásmód tilalmába ütköző esetekben nehéz egyértelműen és következetesen döntenie a jogalkalmazónak is. Ez abból adódik, hogy a tilalom rögzítése keretjellegű mind az Alaptörvényben, mind pedig a nemzetközi dokumentumokban. A tényleges jelentését, mint ahogy az többször említésre került az egyes ügyek töltik meg tartalommal, így sok esetben csak a hazai és nemzetközi joggyakorlatra, valamint az AB állásfoglalásaira támaszkodhatunk. A

kínzás, valamint az embertelen bánásmód, illetve büntetés fogalmait nem lehet egzaktan meghatározni. Ennek oka, hogy az EJEK az EJEE-re mint „élő eszköz”-re tekint. Az idő folyamán folyamatosan változni fog, hogy mely bánásmódot tekint az EJEK kínzásnak vagy embertelennek. E két fogalom közelít a leginkább egymáshoz, és e két fogalom elhatárolása a legnehezebb. Az elhatárolásra mégis szükség van hiszen jogalkalmazói szinten, a szankció mértékének meghatározásakor kiemelt jelentőséget kaphat a megvalósult szenvedés intenzitása, azaz, a tilalmazott bánásmód konkrét meghatározása.⁸⁴ A hazai jogalkalmazás pedig jelentős mértékben a nemzetközi gyakorlatot és fogalommeghatározásokat követi a tilalommal kapcsolatban. A dolgozatban elemzett alapjog, első gondolatként egyértelműnek és az esetek többségében könnyen eldönthetőnek véltem milyen magatartások és körülmények ütköznek a tilomba. A döntéseket, ajánlásokat és a joggyakorlatot áttanulmányozva azonban arra a következtetésre jutottam, hogy a gyakorlatban bonyolult meghatározni ezeket az ügyeket, mivel nincs mérce mi az, ami már alapjogot sértőnek minősül. A társadalom erkölcsi érzete akarva akaratlanul előkerül, ha bűnelkövetőkről van szó éppen ezért fontos minden körülmények között egy jogállamban az alapjogok tiszteletben tartása és védelme a fogvatartottak esetében is.

---

⁸⁴JUHÁSZ ANDREA ERIKA: A fogvatartottakkal szemben megvalósuló kínzás, valamint az embertelen vagy megalázó bánásmód, illetve büntetés fogalmainak elhatárolása. In: Acta Humana Emberi Jogi Közlemények, Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, 2015/5. szám 18.o.

Irodalomjegyzék:

1. Könyvek, gyűjteményes kötetek

- BALOGH ZSOLT: Alapjogi tesztek az Alkotmánybíróság gyakorlatában. In HALMAI Gábor (szerk.): *A megtalált Alkotmány? A magyar alapjogi bírászkodás első kilenc éve.* Budapest, Indok, 2000.
- BRUHÁCS JÁNOS: *Nemzetközi jog I., A nemzetközi szokásjog,* Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2014.
- DOSZTOJEVSZKIJ, FJODOR MIHAJLOVICS: *Megalázottak és megszorítottak. Feljegyzések a holtak házából.* Fordította: Institoris Irén és Wessely László, Budapest, Magyar Helikont, 1970.
- KOMANOVICS ADRIENNE: *Az egyezségokmányok érvényesülése: a nemzetközi ellenőrzés hatékonyságának korlátai,* Szerkesztette: Csapó Zsuzsanna, In: Jubileumi tanulmánykötet az 1966. évi emberi jogi egyezségokmányok elfogadásának 50. évfordulójára, Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019, Elérhető: https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/12764/web_PDF_Jubileumi_tanulmanykot_et.pdf?sequence=3
- KOVÁCS PÉTER: *Nemzetközi közjog,* Osiris Kiadó, Budapest, 2016.
- LAMM VANDA: *Néhány megjegyzés az emberi jogi tárgyú egyezmények értelmezésének sajátos esetéről,* Szerkesztette: Szoboszlai-Kiss Katalin és Deli Gergely. In: *Tanulmányok a 70 éves Bihari Mihály tiszteletére,* Győr, Universitas-Győr, 2013. Elérhető: <https://dfk-online.sze.hu/images/egyedi/bihari/lamm.pdf>

2. Folyóiratok, cikkek

- BÉKÉS ÁDÁM: *Életfogytig tartó vita? – tennivalók egy strasbourggi döntés kapcsán*, Iustum Aequum Salutare, Budapest, X. 2014. 2.,
Elérhető: <http://ias.jak.ppke.hu/hir/ias/20143sz/01.pdf>
- CSERI PÉTER: *Forintosítják a szenvedést – Az elítélteknek januártól nem kell Strasbourgig menniük a kártalanításért*. In: *168óra online*, 2016. november 16.
<https://168ora.hu/itthon/forinositjak-a-szenvedest-az-elitelteknek-januartol-nem-kell-strasbourggi-menniuk-a-kartalanitasert-8185>, (letöltve: 2022.10.17.)
- FORGÁCS JUDIT: *A fogvatartottak kártalanítása az Emberi Jogok Európai Bírósága joggyakorlata tükrében*. In: *Társadalomtudomány – Hadtudományi szemle*, 2018 11. évf./3. szám
- HARASZTI MARGIT KATALIN: *Az embertelen és a megalázó bánásmód vagy büntetés definiálásának és értelmezésének*, Közjogi Szemle, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2019 /4. szám
Elérhető: https://hvgorac.hu/pdf/KJSZ_201904_1-10o_HarasztiMargit.pdf
- JUHÁSZ ANDREA ERIKA: *A fogvatartottakkal szemben megvalósuló kínzás, valamint az embertelen vagy megalázó bánásmód, illetve büntetés fogalmainak elhatárolása*. In: *Acta Humana Emberi Jogi Közlemények*, Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, 2015/5. szám
- JUHÁSZ ZSUZSANNA: *Az európai börtönügy alapelvei*. In: *Acta Universitatis Szegediensis: forum: acta juridica et politica*, Szeged, 2014/4 1.szám
- JUHÁSZ ZSUZSANNA: *A megújult Európai Börtön szabályok ismertetése*, *Acta universitatis szegediensis acta juridica et politica*, Tomus LXVIII., Fasc. 12, Szeged, 2006
- KISS BARNABÁS: *A kínzás és más kegyetlen, embertelen, megalázó büntetés vagy bánásmód tilalma az emberi jogok rendszerében*. In: *Acta Universitatis Szegediensis: forum: acta juridica et politica*, Szeged, 2018

- KÖRNYEI ÁGNES: *Emberi jogok a nemzetközi kapcsolatokban*, egyetemi jegyzet, Piliscsaba, 2011.
Elérhető: [https://btk.ppke.hu/uploads/articles/4090/file/kornyei_agnes-emberi_jogok_a_nemzetkozi_kapcsolatokban\(1\).pdf](https://btk.ppke.hu/uploads/articles/4090/file/kornyei_agnes-emberi_jogok_a_nemzetkozi_kapcsolatokban(1).pdf)
- MIHÁLY ESZTER: *A tényleges életfogytiglan és strasbourgi megkérdőjelezése*, Karsai Dániel Ügyvédi Iroda, 2019. augusztus 30. Elérhető: <https://drkarsai.hu/tenyleges-életfogytiglan/> (letöltve: 2022.10.16.)
- PALLO JÓZSEF: *Egyre jobban éget a seb... A túlsúlyosság csökkentésének lehetséges útjai*, In: *Börtönügyi Szemle* 2015/1.
- SZILÁGYI EMESE: *Strasbourg másodszor a tényleges életfogytiglaniról*, Jogi Fórum, 2016.11.21. Elérhető: <https://www.jogiforum.hu/hirek/36878> (letöltve: 2022.10.16.)
- TÓTH JUDIT: *Humanitárius jog a gyakorlatban*, Jegyzet, Szeged, 2014.
Elérhető: <http://www.juris.u-szeged.hu/download.php?docID=48265>
- ZAKARIÁS KINGA: *Az emberi méltósághoz való jog*, Bodnár Eszter, Jakab András: In: *Alkotmányjog*, Budapest, Lezárás dátuma: 2017.12.06.

3. Jogsabályok

- 1976. évi 8. törvényerejű rendelet az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya kihirdetéséről
- 1988. évi 3. törvényerejű rendelet a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok elleni nemzetközi egyezmény kihirdetéséről
- 1993. évi XXXI. törvény az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről

- Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)
- 2011. évi CXI. törvény az alapvető jogok biztosáról
- 2011. évi CXLIII. törvény a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyvének kihirdetéséről
- 2011. évi CLI. törvény az Alkotmánybíróságról
- 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
- 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról
- 2020. évi CL. törvény a börtönsúfoltság miatti kártalanítási eljárással összefüggő visszaélések megszüntetése érdekében szükséges egyes törvények módosításáról
- 6/1996. (VII. 12.) IM rendelet a szabadságvesztés és az előzetes letartóztatás végrehajtásának szabályairól
- 66/1991. (XII. 21.) AB határozat
- 23/1990. (X. 31.) AB határozat
- 32/2014. (XI. 3.) AB határozat
- 3537/2021. (XII. 22.) AB határozat

4. Egyéb források

- AZ ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSÁNAK A VÉDETTSÉGI IGAZOLVÁNY ALAPJOGI ÉRTÉKELÉSÉRŐL KIALAKÍTOTT ÁLLÁSFOGLALÁSA ÉS A JOGI SZABÁLYOZÁS FELÜLVIZSGÁLATÁRA TETT JAVASLATAI, <https://www.ajbh.hu/-/az-alapveto-jogok-biztosanak-a-vedettsegi-igazolvan-y-alapjogi->

ertekeleserol-kialakitott-allasfoglalasa-es-a-jogi-szabalyozas-felulvizsgalatara-tett-ja
(letöltve: 2023.01.24.)

- Börtönstatisztikai Szemle 2019/1.
- Börtönstatisztikai Szemle 2020.
- ÉVKÖNYV BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSI SZERVEZET 2021 Elérhető:
https://bv.gov.hu/sites/default/files/BvOP/Kiadvanyok/BVOP_evkonyv_2021_0.pdf
(letöltve: 2023.01.24.)
- Az Európa Tanács,
<http://www.europatanacs.hu/index.php?workSpace=pages&id=39&langId=1> (letöltve:
2022.10.16.)
- AZ EURÓPAI UNIÓ ALAPJOGI CHARTÁJA 2012/C 326/02, Elérhető: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT>
- AZ EGYESÜLT NEMZETEK SZERVEZETÉNEK KIADVÁNYA: SZAKKÉPZÉSI SOROZAT 8. SZÁM / 1. MÓDOSÍTÁS, Isztambul Protokoll A kínzás vagy más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés eredményes kivizsgálásáról és dokumentálásáról szóló kézikönyv, New York és Genf, 2004, Elérhető: <https://cordelia.hu/wp-content/uploads/2019/04/Isztambul-Protokoll-I-III-fejezet-compressed.pdf>
- A Miniszteri Bizottság Európai Börtönszabályokról szóló R/2006/2 ajánlása a Tagállamok számára, Elérhető: <https://rm.coe.int/16804d4ee0>
- Információk az OPCAT hatálya alá tartozó intézmények és hatóságok számára a NEMZETI MEGELŐZŐ MECHANIZMUS és a Megelőzési Albizottság látogatásairól Elérhető: <https://www.ajbh.hu/opcat-informaciok> (letöltve: 2023.01.26.)
- Kormányportál, Az Alkotmánybíróság Mi az Alkotmánybíróság legfőbb feladata?
<https://2010-2014.kormany.hu/hu/mo/az-alkotmanybirosag> (letöltve: 2023.01.25.)

- Magyar Helsinki Bizottság <https://helsinki.hu/rolunk/> (letöltve: 2022.10.16.)
- MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG: *Jelentéseink az ENSZ Emberi Jogi Bizottsága számára*, Akták: jelentéseink nemzetközi szervezeteknek 11. cikk, 2018. március 22., Elérhető: <https://helsinki.hu/polgari-es-politikai-jogok-nemzetkozi-egyezssegokmanya-iccpr/>
- MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG: “Increasing the capacity of law enforcement authorities to tackle racist crime, hate crime and homophobic crime through experiential learning (experience crime)” agreement number - just/2013/frac/ag/6185 Elérhető:https://www.helsinki.hu/wpcontent/uploads/mhb_k%c3%a9pz.seg%c3%a9da_nyag_nemzetk%c3%b6zi-standardok.pdf
- A CPT-ről röviden: https://www.coe.int/en/web/cpt/about-the-cpt?p_p_id=56_INSTANCE_2sd8GRtnPW2B&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-4&p_p_col_count=1&_56_INSTANCE_2sd8GRtnPW2B_languageId=hu_HU
- CCPR General Comment No. 20: Article 7 (Prohibition of Torture, or Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment) in the fourth point Elérhető:<https://www.refworld.org/docid/453883fb0.html>
- *General comment No. 36 - Article 6 (the right to life)*, Elérhető:<https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhsrdB0H115979OVGGB%2bWPAXhNI9e0rX3cJImWwe%2fGBLmVrGmT01On6KBQgqmxPNIjrLLdefuuQjjN19BgOr%2fS93rKPWbCbgoJ4dRgDoh%2fXgwn>
- *General comment No. 35- Article 9 (Liberty and security of person)*, Elérhető: <https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhsrdB0H115979OVGGB%2bWPAXjdnG1mwFFfPYGIInfb%2f6T%2fqwtc77%2fKU9JkoeDcTWWPIpCoePGBcMsRmFtoMu58pgnmzjyiyRGkPQekcPKtaaTG>
- *General Comment No. 9 - Humane treatment of persons deprived of liberty (Art. 10)*, Elérhető:

https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=INT%2fCCPR%2fGEC%2f4719&Lang=en

- *General Comment No. 20 - Prohibition of torture, or other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment, Article 7 (Replaces general comment No. 7), Elérhető:* https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=INT%2fCCPR%2fGEC%2f6621&Lang=en
- Report of the Human Rights Committee 126th session (1–26 July 2019) 127th session (14 October–8 November 2019) 128th session (2–27 March 2020), Elérhető: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=A%2f75%2f40&Lang=en
- *General Comment No. 2, Implementation of article 2 by States parties, Elérhető:* <https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhskvE%2bTuw1mw%2fKU18dCyrYrZhDDP8yaSRi%2fv43pYTgmQ5n7dAGFdDalfzYTJnWNYOXxeLRAIVgbwcSm2ZXH%2bcD%2b%2f6IT0pc7BkgqlATQUZPVhi>
- *General comment No. 3 (2012) - Implementation of article 14 by States parties, Elérhető:* <https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhskvE%2bTuw1mw%2fKU18dCyrYrZkEy%2fFL18WFrnjCrilKQJsGKTK4ahjqjet%2bDd1I6EaK00bugJwE2JY%2bYdPJjTZnS4TICxPO2OCjQAQvYuMtmAA>
- *General comment No. 4 (2017) on the implementation of article 3 of the Convention in the context of article 22 Elérhető:* <https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhskvE%2bTuw1mw%2fKU18dCyrYrZBES0pgkG84G5A46LqLcmLJHtrYXeRG%2bf61gKEGS8nqisg8GX0mEaii3cKhtDQ0S8gsDbxo5zN8qhZtEsxiTFI>
- CAT/C/52/D/402/2009 Communication No. 402/2009, Elérhető: <https://atlas-of-torture.org/en/document/ozo5msgkd4oxbw75fnweo2yb9?page=1>

- Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights Adopted and opened for signature, ratification and accession by General Assembly resolution 2200A (XXI) of 16 December 1966 entry into force 23 March 1976, in accordance with Article 9, Elérhető: <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/OPCCPR1.aspx>
- Optional Protocol to the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment New York, 18 December 2002 Elérhető: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=IV-9-b&chapter=4&clang=_en

5. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítéletei

- SZÉL kontra MAGYARORSZÁG ÜGY (30221/06. sz. kérelem) ÍTÉLET STRASBOURG 2011. június 7.
- CSÜLLÖG kontra MAGYARORSZÁG ÜGY (30042/08. sz. kérelem) ÍTÉLET STRASBOURG 2011. június 7.
- KOVÁCS ISTVÁN GÁBOR kontra MAGYARORSZÁG ÜGY (15707/10. sz. kérelem) ÍTÉLET STRASBOURG 2012. január 17.;
- FEHÉR kontra MAGYARORSZÁG ítélet, (69095/10. sz. kérelem);
- HAGYÓ kontra MAGYARORSZÁG ÜGY (52624/10. sz. kérelem) ÍTÉLET STRASBOURG 2013. április 23. VÉGLEGES 2013. július 23.
- Labita kontra Olaszország [GC], 26772/95. sz. kérelem, 119. §, ECHR 2000-IV
- VARGA ÉS MÁSOK kontra MAGYARORSZÁG ÜGY (14097/12., 45135/12., 73712/12., 34001/13., 44055/13. és 64586/13. számú kérelmek) ÍTÉLET STRASBOURG 2015. március 10.

- CASE OF NAGY v. HUNGARY (Application no. 43441/15) JUDGMENT STRASBOURG 26 May 2020
- CASE OF PÓSA v. HUNGARY (Application no. 40885/16) JUDGMENT Art 3 (substantive) STRASBOURG 7 July 2020 FINAL 07/10/2020
- Vinter és mások Egyesült Királyság elleni ügye (66.069/09, 130/10, 3.896/10. sz. ügy)
- CASE OF T.P. AND A.T. v. HUNGARY (Applications nos. 37871/14 and 73986/14) JUDGMENT STRASBOURG 4 October 2016 FINAL 06/03/2017
- M.F. kontra MAGYARORSZÁG (Kérelem száma 45855/12) ÍTÉLET STRASBOURG 2017. Október 31.